

Sisekaitseakadeemia

Finantskolledž

Kuldar Kaasma

SALAKAUBAVEO EFEKTIIVNE TÕKESTAMINE EESTIS

Lõputöö

Juhendaja:

Eduard Rõmmel, BA

Tallinn 2023

SISEKAITSEAKADEEMI LÕPUTÖÖ ANNOTATSIOON

Kolledž: Finantskolledž	Kaitsmise kuu ja aasta: juuni 2023
Töö pealkiri eesti keeles: Salakaubaveo efektiivne tõkestamine Eestis.	
Töö pealkiri võõrkeeles: Effective prevention of smuggling in Estonia.	
Lühikokkuvõte: Lõputöö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 50 leheküljest. Lõputöös on kasutatud 53 allikat, millele on tekstit viidatud. Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada salakaubaveo tõkestamisega seotud probleemkohad, tulevikusuundumused ja kasutamata võimalused Eestis. Lõputöö uurimisprobleemiks on küsimus, kuidas salakaubavedu Eestis efektiivselt/tulemuslikult tõkestada? Tulemustest selgus, et efektiivsema tõkestamise eelduseks on mitmete ressursside olemasolu, parem kättesaadavus ja kaasajastatus, mis suudaks sammu pidada uuemate ja leidlikumate salakauba smugeldamise viisidega. Uuringu tulemused põhinevad uurimisosakonna ekspertide hinnangutel, mis ei esinda organisatsiooni ametlikku seisukohta antud valdkonnas. Uurimistöös kasutati andmekogumismeetodina kvalitatiivset empiirilist uuringut, kus viidi läbi avatud vastustega küsitlus MTA uurimisosakonna juhtvtöötajate seas, mille eesmärk oli just isikupõhiste arvamuste, nägemuste ja hinnangute edasi andmine nende enda vaatenurgast. Saadud andmete põhjal tegi autor sisuanalüüsi põhjal järeldusi ja lisas omapoolsed ettepanekud.	
Töö koosneb kahest peatükist, kus esimeses peatükis antakse teemakohane teoreetiline ülevaade salakaubaveo olemusest. Teises peatükis kirjeldatakse uurimuse metoodikat ja analüüsitakse küsitluste põhjal saadud informatsiooni, mis lähtub uurimisküsimustest ja uurimisesülesannetest. Sünteesitud teoreetiliste lähtekohtade ning uuringu tulemuste põhjal, tehti järeldused ja ettepanekud.	
Lisad: Puuduvad	
Võtmesõnad: <i>Salakaup, efektiivsus, tõkestamine, salakaubavedu</i>	
Võõrkeelsed võtmesõnad: <i>Contraband, effectiveness, prevention, smuggling</i>	
Säilitamise koht: Sisekaitseakadeemia raamatukogu	
Töö autor: Kuldar Kaasma	
Olen koostanud lõputöö iseseisvalt. Kõik lõputöö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjalikest allikatest ja mujal allikates saadud info on nõuetekohaselt viidatud. Annan Sisekaitseakadeemiale tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose reprodutseerimiseks säilitamise ja elektroonilise avaldamise eesmärgil, sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Annan loa teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Sisekaitseakadeemia veebikeskkonna kaudu sealhulgas Sisekaitseakadeemia raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni. Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.	
Allkiri:	Kommentaar (soovi korral):
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja: Eduard Rõmmel	Allkiri:
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor: Kerly Randlane	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. SALAKAUBAVEO OLEMUS	9
1.1 Salakaubaveo mõiste, eripära ja areng	9
1.2 Salakaubaveo liigid ja nende mõju.....	12
1.3 Salakaubaveo tõkestamine, sellega seotud tegevused ja probleemid.....	16
2. SALAKAUBAVEO EFEKTIIVNE TÕKESTAMINE EESTIS.....	20
2.1 Uuringu meetoodika, valim ja protsess.....	20
2.2 Uuringu tulemused	23
2.3 Järeldused ja ettepanekud.....	33
KOKKUVÕTE	38
SUMMARY.....	40
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	41
Lisa 1. Avatud vastustega küsitluse kava.....	46
Lisa 2. Uurimisküsimuste seos küsitluse kavaga	47
Lisa 3. Koodipuu	49

MÕISTETE JA LÜHENDITE LOETELU

ANTS- automaatne numbrituvastus süsteem

e-CMR- saateleht veoleping ja kauba veodokument (maantee kaubaveo ja sellega seotud osapoolte vahel reaajas andmete jagamise süsteem.)

HHC- kannabinoid, mis esineb kanepi taimes looduslikult

INTERPOL- Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon

MKM- Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium

MTA- Maksu- ja Tolliamet

PPA- Politsei- ja Piirivalveamet

UNODC- ÜRO Narkootikumide ja Kuritegevuse Amet

SISSEJUHATUS

Salakaubaveo ja selle tõkestamiseks otsitakse pidevalt uusi võimalusi ja efektiivsemaid meetmeid, nii välisriikidest Eestisse jõudvatelt kaupadelt, kui ka riigist väljuvatelt esemetelt ja kaupadelt. Nende meetmete vajaduse tingib asjaolu, et Maksu- ja Tolliamet (edaspidi MTA) soovib saavutada Eesti ühiskonnas laiemalt paremat maksukuulekust, kus lähtutakse põhimõttest, et makse makstakse, mitte ei korjata. Selle eelduseks on ühiskonnaliikmete valmisolek makse tasuda vabatahtlikult ning teadlikkus nende maksmise vajalikkusest. Sealjuures proovitakse teha maksude tasumise ja tollikohustuste täitmine kodanikele võimalikult mugavaks ja käepäraseks, mis omakorda toetab Eesti inimeste maksu- ja tollikuulekust. (Maksu- ja Tolliamet, 2022b, lk 5)

Lisaks MTA laiapõhjalisele maksude kogumise regulatsioonile hõlmab tollipoliitika põhiliselt ühiskonnakaitselist aspekti, mille väljendus seisneb ohtlike ning keelatud kaupade sisse- ja väljaveo tõkestamises. Olulisemaks efektiivsuse tõstmiseks on olemasolevate maksu- ja tollikohustuste täitmise teenuseid edasi arendada ja kaasaegseid lahendusi kasutusele võtta. Maksupettuste ja salakaubaveo minimaliseerimiseks tehakse pidevalt järelevalvet, et vähendada riigile saamata jäävat maksutulu, millega soovitakse tagada ausam konkurentsikeskkond ning suurendada ühiskonna turvalisust. Siinkohal on väga olulised partnerlussuhted teiste sisejulgeolekuorganitega (Politsei- ja Piirivalveamet, prokuratuur) ja teiste riikide maksuhalduritega rahvusvahelisel tasemel. (Rahandusministeerium, 2020, lk 11)

Varimajandusele viidates kasutatakse erinevaid asendusmõisteid, nagu maksupettused, salakaubandus kui ka deklareerimata majandustegevus. Nende kõigi ühine nimetaja hõlmab majandustegevust, mis väldib valitsuse kehtestatud määrusi, maksustamist ja nendest saadavat tulu. Varimajanduse üleüldine küsimus on huvi äratanud arvukates rahvusvahelistes organisatsioonides, riikides ja valitsustes, kuid peamiselt teadlastes juba üle kolme aastakümne. On teada, et varimajandus neelab ametlikult majandusest kriitilised ressursid ja takistab teatud määral ühise hüvangu saavutamiseks vajaliku poliitika rakendamist. Hoolimata piiramiseks vastu võetud erinevatest meetmetest on selge, et tänapäeva ühiskonnas ei kao see probleem kunagi täielikult. (Socoliuc, *et al*, 2021, pp. 75-76)

Varimajandus võtab ära vahendid majanduse normaalseks toimimiseks ja takistab riikide majanduskasvu. Kahjustav mõju on ka konkurentsivõimele, kuna see vähendab väliste osapoolte usaldust selle riigi vastu ja seega nende võimalusi teha koostööd. (Poufinas & Galanos, 2021, p. 29)

Käesoleva lõputöö teema on aktuaalne, sest riikidevaheline igakülgne majandustegevus ning rahvusvaheline kaubavedu on ja jääb igapäevaelu lahutamatuks osaks. Kahepoolset rahvusvahelised kaubandustehingud on haavatavad ebaseadusliku kaubavahetuse, inimröövide, salakaubaveo, relvastuse jms suhtes, ohustades seeläbi ülemaailmseid majandushuve. (Stegmuller, 2013, p. 65) Sellega seonduvad mitmed kriminaalkuriteod, mis põhjustavad ettenägematuid tagajärgi. Veel enam, sellest tingitud kõige sagedasemad tagajärjed on kahju riigi eelarvele, turgude lojaalse konkurentsi kahjustamine, kahju kohalikele tootjatele ja lisaks seab ohtu otseselt inimeste elu ja tervise ning üldise ohutuse. (Hajdari & Anera Alishani, 2020, p. 1166-1167) Kuna alati on olemas probleemsed maksumaksjad, kelle tegevused majanduskeskkonnas põhjustavad ebavõrdsust. Nende jaoks on mõeldud erinevad järelevalvelised tegevused, mille peamine eesmärk on tagada ühiskonnas võrdne maksukonkurents. Salakaubaveo, maksupettuste ja teiste riigipiiri ületavate kuritegevusliikide põhiline eesmärk on rahalise kasu saamine. Seetõttu lähtub MTA probleemsete maksumaksjatega tegelemisel printsiibist, et vale ja ebaaus käitumine peab olema piisavalt kulukas ja tülikas, et maksude vältimine ja seaduse rikkumine ei tasuks end kuidagi ära. (Maksu- ja Tolliamet, 2022b, lk 6) Selline kuritegelik ja jätkuv käitumismuster on ka praegu endiselt päevakorras, mistõttu salakauba vastu võitlemine on aktuaalne nii täna kui ka tulevikus.

Sarnaseid teemasid on käsitletud mitmetes Sisekaitseakadeemias tehtud lõputöödes, kus on uuritud ja käsitletud erinevaid võimalusi varimajanduse vähendamiseks ning nendega seotud tegevusi. Lähimad näited kirjutatud lõputöödes on “Salakauba vähendamine tollitehnika abil“, kus autori eesmärk oli analüüsida liikuva röntgenauto tehtud läbivalgustusi aastatel 2007-2018 ja nende tulemuslikust Eesti piiripunktides salakauba avastamiseks. (Tituško, 2019, lk 5) Veel on valminud magistritööd teemal “Eesti välispiiri tollikontroll ja selle efektiivsus sisejulgeoleku tagamisel“. Magistritöö uuritavaks probleemiks oli tollikontrolli roll sisejulgeoleku tagamisel ning selle efektiivsuse hindamine Töö eesmärgiks oli välja tuua

uued tollikontrolli meetmed ning hinnata tollikontrolli efektiivsust sisejulgeoleku tagamisel. (Linno, 2013) Samuti kirjutati magistritöö teemal “Illegaalsete tubakatoodete käitlemise tõkestamise tõhusus“, kus autori eesmärk oli tuvastada MTA uurimisosakonna liikuvkontrolli tõhusamad meetmed illegaalsete tubakatoodete käitlemise tõkestamisel. (Tättar, 2020) Antud lõputöö erinevus seisneb erinevas vaatenurgas, kus käsitletakse varimajanduse nähtust ja nende mõjusid Eestis. Eesmärk on üldisemas pildis välja selgitada eksperthinnangute põhjal, milliseid tõhusaid meetmeid salakauba tõkestamisel kasutatakse Eestis.

Käesolev töö uudsus seisneb töö erinevas vaatenurgas salakauba olemuse käsitlemises ja sellega seotud uuringutes, kus püütakse välja selgitada salakaubaga seotud olukorrast Eestis ekspertarvamuste ütluste põhjal, käsitledes teemat salakauba tõkestamisega tegelevate spetsialistide isiklikust vaatenurgast. See annab rikkalikult täiendavat sisu erinevates lõputöodes käsitletud salakauba tõkestamise teemaatikale. Salakaubavedu ja maksudest kõrvalehoidmine on globaalne probleem. Sellest on oma teadustöös kirjutanud ka Levenko ja Staehr (2022), kelle eesmärgiks oli uurida Eestis MTA uuringute abil maksudest kõrvalehoidmise erinevate teooriate empiirilist paikapidavust. Salakauba tõkestamisel esineb tänase päevani erinevaid kitsaskohti ja probleeme. Selleks on ka siseturvalisuse arengukavas esitatud küsimus, kuidas arendada integreeritud piirihaldust nii, et tulla toime püsiva ebaseadusliku sisserände, salakaubaveo, suureneva piiriliikluse ning piiriülese kuritegevuse survega, mis on täiesti asjakohane ja pidevalt uusi lahendusi vajav tegevussuund. (Siseturvalisuse arengukava 2020)

Tulenevalt teema aktuaalsusest, on püstitatud uurimisprobleem: kuidas salakaubavedu Eestis efektiivselt/tulemuslikult tõkestada? Sellest tulenevalt on antud töös püstitatud kolm uurimisküsimust:

1. Missugused salakaubaliigid on kõige levinumad murekohad?
2. Millised on põhiseisukohad salakauba efektiivsemal tõkestamisel?
3. Milliseid uusi tõkestamisstrateegiaid on võimalik kasutada salakaubaveo ennetamiseks?

Lõputöö eesmärgiks on välja selgitada salakaubaveo tõkestamisega seotud hetkeolukord, tulevikusuundumused ja kasutamata võimalused Eestis. Lõputöö eesmärgi saavutamiseks on püstitatud kolm uurimisülesannet:

1. Analüüsida teaduskirjanduse põhjal salakaubaveo tekkepõhjuseid, liike, olemust ja eripära.
2. Analüüsida ekspertarvamustele tuginedes salakaubaveo tõkestamise võimalusi ja nende efektiivsust.
3. Sünteesida teooriat ja uuringu tulemusi ning teha järeldusi, millised võimalused oleks salakaubaveo tõkestamisel kõige efektiivsemad.

Lõputöö eesmärgi saavutamiseks kasutatakse kvalitatiivset empiirilist uurimismeetodit. Õunapuu (2014, lk 52) kirjutab, et kvalitatiivne uurimistöö on mõeldud just teadmiste hankimisele, mille kaudu mõista paremini inimsüsteeme. Sellise meetodi eesmärk on kirjeldada ja seletada sotsiaalset tegelikkust inimeste oma individuaalsete tõlgenduste kaudu, ehk tähenduste kaudu, mida omastatakse tegelikkuse aspektidele. (Õunapuu, 2014, lk 56) Töös neid meetoodikaid kasutades uuriti asjatundlikelt spetsialistidelt salakauba efektiivsema tõkestamise võimaluste kohta Eestis. Just selle pärast valiti meetoodikaks kvalitatiivse uurimismeetodi.

Andmekogumismeetodina kasutatakse avatud küsimustikku, kuna see annab paremini mõista asjatundlike inimeste nende seisukohapõhiseid lähenemisviise salakauba efektiivsema tõkestamise võimalustest, mis teinekord võib jääda suuremas süsteemis tähelepanu alla võtmata. Andmeanalüüsimeetodina rakendatakse kvalitatiivset sisuanalüüsi. (Õunapuu, 2014, lk 159) Valimiks on ettekavatsetud valim (Õunapuu, 2014, lk 143), sest ettekavatsetud valim annab võimaluse ise valida uuritavaid, keda kaasatakse valimisse ettekavatsetult ning kindlate kriteeriumite alusel.

Töö koosneb kahest osast. Esimeses osas kasutatakse teoreetilist lähenemist teemale, kus uuritakse salakaubaveo olemust, tekkepõhjusi ja eripära ning millised võimalused oleks selle tõkestamiseks. Töö teises osas keskendutakse avatud küsimustiku vastustele, nende analüüsimisele ja järelduste tegemistele ning võimalusel pakutakse välja autoripoolseid nägemusi.

1. SALAKAUBAVEO OLEMUS

1.1 Salakaubaveo mõiste, eripära ja areng

Teatavasti on salakaubaveol pikk ja vastuoluline ajalugu, mis pärineb tõenäoliselt sellest korrast, mil tollimaksud kehtestati mis tahes kujul või mis tahes katsest keelata selle liiklust. Salakaubavedu on tihti seotud ametiasutuste jõupingutustega takistada keelustatud salakaubaartiklite või maksustamata kaupade importimist ja ka kaupade ebaseaduslikul eksportimist. Esmakordselt sai Inglismaal salakaubavedu tunnustatud probleemiks 13. sajandil alles pärast seda, kui Edward I lõi 1275. aastal riikliku tolli kogumissüsteemi. (Gras, 1918, p. 600) Keskajal keskenduti salakaubanduses põhiliselt kõrgelt maksustatud eksportkaupadele, milleks olid tol ajal eelkõige villa- ja nahatooted. Kaupmehed smugeldasid mõnikord ka teistsugust kaupa, et vältida keeldudest või embargodest kõrvalehoidmist. (William, 1959, p. 258)

Eesti Vabariigi kontekstis võib salakaubaveo algusajaks lugeda iseseisvunud Eestis 1919. aastat, kus Soome parlament võttis vastu keeluseaduse, millega keelati piirituse salakaubavedu Soome. Keeld teatavasti põhjustas ulatusliku salakaubaveo laine kuritegelike organisatsioonide poolt rahvusvaheliste võrgustike kaudu. Samuti võttis Eesti kogukond Soome lahe põhjarannikul aktiivselt osa piirituse salakaubaveost. Enamasti tarniti odavat Saksa alkoholi Põhjamaadesse ja Ameerika Ühendriikidesse. Alkoholipoliitika tõttu kuulusid Läänemere riigid viinariikide hulka. Sellepärast hakati kutsuma Läänemerd ka viinamereks. (Pullat & Pullat, 2012, p. 64)

Pullat & Pullat (2012, pp. 64-65) väidavad, et alkoholi salakaubavedu on Läänemere piirkonnas keelu ajal olnud organiseeritud kuritegevuse põhitüüp. Tänapäevani ei ole ükski riik suutnud võita sõda salakaubavedajate vastu, välja arvatud juhul, kui riik on suutnud täita nõ turuplatsi nõudmised napi kauba järele või suutnud oma piirid täielikult sulgeda. See kehtib ka Eesti ja Soome ning teiste Skandinaavia riikide vahelise ebaseadusliku kaubanduse kohta. 1990. aastatel esile kerkinud organiseeritud kuritegevus ja sellega seotud salakaubavedu, eriti uimastite salakaubavedu, võib olla väga hästi juurdunud kehtestatud keeluaega. Eesti politsei võitles visalt kokaiini ja morfiini edasimüüjatega juba 1920. algusaastatel. Narkootikumide

salakaubavedu on eriti murettekitav ja hävitav ning selle juured ulatuvad kahtlemata nende riikide lähiminevikku, kus alkoholi keelustamise seadused vaevasid.

Ajaloo mitte väga kaugele tagasi minnes, võisid rahvusvahelised ettevõtted pidada salakaubavedu esoteeriliseks (ainult pühendatuile määratud), mis aitas kaasa nende põhitegevusele ja oli üksnes marginaalsete turgude seisukohalt oluline. Kui oli vajadus, siis smugeldajad aitasid kaasa ülemaailmsele müügile. Tänapäeval on salakaubavedu palju pahaloomulisem, mis õõnestab toodete, hindade ja turustamisega seotud ülemaailmset poliitikat. Kõige negatiivsem mõju seisneb selles, et see seab rahvusvahelised ettevõtted turgudel ebasoodsasse konkurentsiolukorda. Salakaubaveo endeemilisus paljudes riikides koos selle kasvava keerukuse ja ülemaailmse ulatusega on erinev sellest, mida on täheldatud arenenud maailma ajaloolises kogemuses. Salakaubaveost on saanud ajastu suurimaid nähtusi, mida ei ole võimalik kusagil enam ignoreerida. (Gillespie & McBride, 1996, p. 54)

Üldiselt eeldatakse, et salakaubavedu toimub tavaliselt kusagil kõrvalistel ja raskesti ligipääsetavatel piirialadel, on siiski salakaubavedu just kõige enam levinud sellistes piirkondades, mis on tiheda kontrolli all, sealhulgas ametlikud piiripunktid. Siinkohal tekib tihti küsimus, miks piiriületuseks valitakse just sellised piirkonnad. Selle mõistatuse mõistmiseks käsitletakse riikide ja salakaubavedajate vahelisi suhteid rahvusvahelistel piiridel üldiselt. (Gallien & Weigand, 2021, p. 79)

Salakauba mõistet defineeritakse üldiselt kahe või enama riigi vahel toimuva ebaseadusliku kaubandusena, see tähendab kauba sisenemine riiki vastavaid makse või määrust järgimata. Kaupade salakaubavedu tähendab teatud liiki tollialast õigusrikkumist, mis mõjutab sissetulekühve, täpsemalt välismaiste kaupade kohustuslike maksumäärade rikkumist ja sisse- või väljaveol samal riigi territooriumile/territooriumilt, nagu ka kõik sisetarbimisega seotud petlikud käitumisviisid ja ka riigimonopolid. Nende sõnul viitab salakaubaveo mõiste tarbimise, tootmise ja monopolide maksudest kõrvalehoidmisele. (Hajdari & Anera Alishani, 2020, p. 1160)

Tavaliselt liigitatakse salakaubandust avatud salakaubanduseks ja tehniliseks salakaubanduseks. Tehnilist salakaubandust määratletakse kui valearvete ja dokumentide esitamist rahvusvahelises kaubanduses. See tähendab, et eksport, import ja/või kapitalivood on ala või üleregistreeritud. Need valede andmete esitamine võib toimuda kauba väärtuse või

koguse kohta. Rahvusvahelised ettevõtted kasutavad üldiselt tehnilist salakaubandust, et minimaliseerida impordi ja eksporditariifide maksmist ja/või vältida osalist ekspordi- ja impordikontrolli, nendeks võivad olla näiteks litsentsinõuded, koguselised piirangud jne. Kokkuvõtlikult on tehniline salakaubandus osaline kõrvalehoidmine import-eksport tariifidest, mittetariifsetest kaubandustõketest ja kapitaliülekannete piirangutest. (Sarvanathan, 2001, p. 31)

Avatud salakaubandust määratletakse kui kauba, sealhulgas ka kapitali eksportimist ja importimist tolliametnike teadmata. Seda kutsutakse “kõik või mitte midagi“ kõrge riskitasemega strateegiaks. Seda juhuks, kui salakaubavedaja on jäänud vahele ja on kinni peetud ja kaup konfiskeeritud. Kui aga vedajat ei tabata, pääseb ta üle piiri ja risk on ennast sisuliselt ära tasunud. Seega koosneb füüsiline salakaubandus registreerimata impordist ja ekspordist ja kapitalivoogudest kahe või enam riigi vahel. Avatud salakaubanduse puhul soovitakse vältida täielikult ekspordi-impordi tariife ja kapitaliülekannete piiranguid. (Sarvanathan, 2001, p. 31)

Beverelli & Ticku (2022, pp. 534-553) töid välja oma uuringus asjaolu, et tolliasutused kogu maailmas kontrollivad kaupade piiriülest liikumist ja koguvad makse. Need on olulised tulude kogumisel, sest võivad reguleerida 20-100% majanduse toodangust. Füüsilisest kontrollist või keerulisest kontrollimenetlusest tingitud viivitused tollivormistuses tekitavad lisakulusid, mis võivad motiveerida kauplejaid maksudest kõrvale hoidma. Tariifidest kõrvalehoidumise võimalik kahju on äärmiselt oluline madala sissetulekuga riikide jaoks, kes sõltuvad märkimisväärselt kaubandustariifidest saadavast tulust. Oletatakse, et tolliprotseduuride lihtsustamine vähendab ettevõtjate motivatsiooni vältida suuri menetlus- või kontrollkulusid, kus esitatakse valesti saadetiste väärtusi. Analüüs näitab, et tolliprotseduuride lihtsustamine vähendab maksudest kõrvalehoidmist. (viide kustutatud.)

Maksudest kõrvalehoidumine tollis on osutunud üheks suurimaks kaubanduskulude vormiks. Rahvusvahelises kaubanduspoliitikas on välja toodud selle jaoks kaks lähenemisviisi. Esimeseks lähenemisviisiks on avastamisvõimekuse parandamine, et hoida ära maksudest kõrvalehoidmist. Teine lähenemisviis on aga olnud tolliprotseduuride keerukuse vähendamine, et parandada ettevõtjate vastavust nõuetele. Järeldused näitavad, et tolliprotseduuride lihtsustamisel on tugev negatiivne mõju maksudest kõrvalehoidumisel.

Eriti tõhus on see impordihindade väiksemast aruandlusest tuleneva maksudest kõrvalehoidmise vähendamisel. (Beverelli & Ticku, 2022, p. 553)

Salakaubavedu teatavasti hõlmab ka muid kuritegevuse liike. Lisaks altkäemaksule võib seal olla tegemist igat sorti pettusega, isegi vägivalla ja väljapressimisega. Üldiselt hõlmabki salakaubavedu nii legaalselt kui ka illegaalselt kaupade ebaseaduslikku kauplemist. See tähendab seda, et kaubaveoses olevad kaubad on valesti kaalutud, vääriti hinnatud, valesti esitatud või nende eest ei esitata arveid ega tehta koostööd tolliasutusega. Pigem püütakse seaduslike kaupadega kaubelda ebaseaduslike vahenditega, mida sageli nimetatakse kaubavahetuseks. Seda määratlust arvestades on peamine salakaubaveo kanal see, et ettevõtjad annavad tolliametnikele valed andmed nende sisse- ja väljaveos olevate kaupade kohta, vältimaks kõrgeid makse, tariife ja tollimakse. Sedasorti seaduslike kaupade salakaubaveo tõhusamaks käsitlemiseks tuleb jõustamist täiendada maksupoliitikaga, mis vähendab kõnealuse kaubanduse rahalist elujõulisust ja atraktiivsust. (Schneider, 2000, p. 3)

Kuid tundub, et smugeldamise stiimul ei ole seotud üksnes maksude määraga. Näiteks kõrgete maksumääraga Skandinaavia riikides on vähe tõendeid salakaubaveo kohta. Vastupidiselt Skandinaaviamaadele on Ida-Euroopa riikides, kus maksud on palju madalamad, on salakaubavedu tavalisem. See võib tuleneda tähelepanekust, et madala maksutasemega riikides on sageli vähem tõhusad piiri- ja maksudest kõrvalehoidmise kontrolli süsteemid ning vähem läbipaistvad halduseeskirjad. Teatavasti parem õiguskaitseline vähendab salakaubavedu, suurendades ebaseaduslike kauplejate eeldatavaid kulusid. Salakaubaveo mõju ametlikule majandusele on märkimisväärne, mis vähendab maksutulust SKP-st elaniku kohta. Hinnanguline salakaubaveo indeks näitab, et salakaubavedu on Lääne-Euroopa riikides siiski vähem levinud. (Buehn & Farzanegan, 2012, p. 3048)

1.2 Salakaubaveo liigid ja nende mõju

Tänapäeval peetakse salakaubavedu sotsiaalseks ja majanduslikuks küsimuseks. Ilmselgelt võib selle nähtuse laienemine hävitada ühiskonna sotsiaalseid ja majanduslikke aluseid. Sellel on mitmeid negatiivseid sotsiaalmajanduslikke mõjusid. Selline tegevus võib hävitada rahvatervist (nt libameditsiin ja narkootikumid), keskkonda (nt elusloodus), inimõigusi (nt

orjandus ja prostitutsioon), julgeolekut (nt terrorioperatsioonide rahastamine), kultuuripärandeid (nt kultuuriväärtustega kauplemine), majandust (nt võltsitud toodete müük) ja isegi valitsuse sissetulekuid (nt maksutulud ja seaduslik tööhõive). Salakaubaveo ulatust on selle salastatuse tõttu raske täpselt hinnata. Maailma Majandusfoorumi sõnul võib hall majandus olla väärt 650 miljardit USA dollarit ja on kasvutrendis. (Mahdiemirzaei, *et al.*, 2021, p. 1) Igas riigis on varimajanduslik tegevus väliskaubanduse valdkonnas suuremal või vähemal määral olemas. (Melnyk & Vyshynska, 2014, p. 44)

Organiseeritud kuritegevuse oluline osa on ebaseaduslik kauplemine kaitstavate loomade ja taimsete isendite ning nende toodetega. Hinnanguliselt on see neljandal kohal ebaseadusliku kaubaga kauplemisel pärast narkootikume, võltsitud tooteid ja inimkaubandust. (Ditrich, 2020, p. 71) Ebaseaduslik looduslike liikidega kauplemine on läbiv ja ülemaailmne probleem, millel on kaugeleulatuv mõju nii ühiskonnale kui ka keskkonnale (Burcu, *et al.*, 2022, p. 15) Ökosüsteemile tehtud kahjud ulatuvad aasta jooksul hinnanguliselt 568 miljardi USA dollarini, mis on rohkem kui ebaseaduslike uimastite, inimkaubitsejate ja võltsitud kaupade hinnanguline mõju. Ebaseadusliku looduslike liikidega kauplemine jätab valitsused igal aastal ilma miljarditest dollaritest seaduslikust kaubandusest ja maksutulust. (Anagnostou, 2021, pp. 1-2)

Rahvusvaheline looduslike liikidega kaubitsemine on tänapäeval tunnustatud kui üks suurimaid organiseeritud riikidevahelisi kuritegusid. Rahvusvaheline Kriminaalpolitsei Organisatsioon (INTERPOL) ja ÜRO Narkootikumide ja Kuritegevuse Amet (UNODC) võrdsustavad looduslike liikidega kaubitsemist samale tasemele, kui on narkokaubandus, relvade ja inimestega kaubitsemine. (Utpal, *et al.*, 2021, p. 1)

Tänapäeval on sigarettide salakaubavedu hästi korraldatud ja laialt levinud, ohustades rahvatervist. Seda ohtu mõjutavad kaks põhilist suundumust. Esiteks, muudab salakaubavedu sigarettid odavaks, mis omakorda suurendab nende laialdasemat tarbimist. Kolmandik maailma ekspordist läheb salakaubaveoturule, millel on tohutu mõju tarbimisele, mis loogiliselt suurendab omakorda haiglakooormust, eriti vaesemates riikides. Samuti jätab see riigikassale saamata jäänud maksutulud näol suure puudujäägi. Teiseks võib teha tubakatööstus poliitilist salakaubavedu ja valitsusele lobitööd maksude vähendamiseks võimalikule väitele, et salakaubavedu on põhjustatud hinnaerinevusest. Sigarettide

salakaubavedu õõnestab omakorda poliitilist jõupingutust suitsetamise ohjeldamiseks, kaotades samal ajal ka maksutulu. See on pannud poliitikakujundajad kogu maailmas püüdma paremini mõista, kuidas võidelda sigarettide salakaubaveoga, mille tõttu kaotavad riigid suure osa oma aktsiisidest ja käibemaksust. (Remeikene, *et al.*, 2022, pp. 198-199)

Kuigi mõned teadlased on pidanud käibemaksu vastuoluliseks ja on väitnud, et käibemaksu kehtestamine hoopis soodustab mitteametlikku äritegevust ning on vähendanud valitsuse tulusid ja takistanud majandusarengut. (Morrow, *et al.*, 2022, p. 1) Samas võimalikud kavandatavad aktsiisitõusud võivad hästi toimida maksutulude suurendamisel ja vähendada sigarettide suitsetamise taset, aga nende maksustamine võib hoopis ka suurendada salasigarettidega smugeldamise osakaalu ja seeläbi vähendada riigitulusid. (Thursby, *et al.*, 2000, p. 73)

Kuigi sigarettidega ebaseadusliku kauplemise kaotamise eesmärk on üllas, millel on oluline kasu eelarvele ja rahvatervisele, ei ole seda tõenäoliselt võimalik saavutada. Seni, kuni sigarettid on jätkuvalt kõrge väärtusega, väikese mahuga ja väikese kaaluga toode, on inimestel tõenäoliselt suured stiimulid ebaseaduslikuks tegevuseks (Blecher, 2010, p. 1650) Teisest küljest on oma uuringutes Pellegrini jt. (2011, p. 387) püüdnud mõista ebaseadusliku tubakatarvitamise põhjuseid. Põhitähelepanu suunati illegaalse tubaka tarbijate seas läbi viidud küsitluse põhjal saadud hüpoteesile, kus samuti leiti, et salatubaka tarbimise peamine motivaator on selle odav hind võrreldes legaalse tubaka hinnaga. Läbi viidud küsitlus illegaalsete tubaka tarbijate seas selgus ka tõsiasi, et kui tubaka hind tõuseks neli korda, suureneks salasigarettide tarbimine 50%. Jõuti järeldusele, et illegaalseid tubakatooteid tarvitavad inimesed on hinna suhtes tundlikud, kuid hind pole alati motivaatoriks. Isiklik eelistus ja pakkumine mõjutavad ka suuresti salakauba tarbimist. Pellegrini jt. (2011, p. 387) poolt tehtud tulemused näitasid, et ebaseadusliku tubaka kättesaadavuse vähendamine oleks kasulik strateegia kasvava ebaseadusliku tubaka probleemidega võitlemiseks.

Globaliseerumine ja kiired tehnoloogilised arengud võimaldavad kurjategijatel laiendada sigarettide salakaubaveo ulatust, mistõttu on hakanud nii riigid kui ka rahvusvahelised organisatsioonid pöörama suurt tähelepanu võitlusele sigarettide salakaubaveole. (Remeikene, *et al.*, 2022, p. 202) Uuringud näitavad, et kogu maailmas ebaseadusliku tubakakaubanduse kaotamisest saadav tulu ületaks 31 miljardit dollarit ning aitaks alates

2030. aastast ära hoida rohkem kui 160 000 tubakaga seotud surma aastas. (Ross, *et al.*, 2015, p. 548)

Alkohoolsete jookide puhul on täheldatud, et ühelgi riigil ei ole täielikku arvestust ega ülevaadet alkoholi kogutarbimise kohta. Igas riigis on inimesi, kes tarbivad registreerimata alkoholi, kusjuures osa sellest on seaduslik ja osa ebaseaduslik. Eelkõige ebaseaduslik kasutamise protsent võib põhjustada sotsiaalseid, poliitilisi ja majanduslike probleeme. Nende probleemide suurus on väga varieeruv ning on ilmne, et probleemid on suuremad just nendes riikides, kus kehtivad rangemad eeskirjad alkoholi tootmise, turustamise, müügi ja tarbimise kohta. Samuti ilmneb see riikides, kus on kõrgemad alkohoolsete jookide aktsiisimaksud. (Nordlund & Österberg, 2000, p. 551) Ilma poliitika nõuetekohase koordineerimise ja pörandaaluse sektori olulisuse mõistmiseta võib aktsiisimaksu tõstmine tegelikult põhjustada rohkem kahju, kui varem arvati, mõjutades ebakindlalt riigitulusid. (Goel & Saunoris, 2019, p. 592) Rangete eeskirjade ja kõrgete maksudega riikides on tarbimine inimese kohta väiksem kui liberaalsemates riikides, sealhulgas ka registreerimata tarbimine. Seepärast on suur osa alkoholipoliitika arutelust seotud olulisemast kaalutluspõhimõttest. Kas siis alkoholi käitlemisega seotud vähene kuritegevus (ebaseaduslik tootmine, salakaubavedu jne) või vähene alkoholitarbimine ja seeläbi alkoholiga seotud tervise- ja sotsiaalsete probleemide madal tase. (Nordlund & Österberg, 2000, p.551)

Varimajanduse üheks oluliseks tegevusharuks on kasvav võltsitud kaupade osakaal. Võltsitud kaupad on mitmeid liike, kuid kõige enam müüakse moebrändi kaupu, põhjustades sellega märkimisväärset kahju majandusele. Ainuüksi internetis müüdavate võltskaupade kogukahjum maailmas on ulatunud 330 miljardi dollarini, millest luksusbrändide kahjum moodustub 30,3 miljardit eurot. Võltsitud kaupade majanduslik mõju on muutunud tõsisemaks, kuna võltsitud kaupade müügikanalid on läinud üle suhtlusvõrgustike teenustele. Üheks näiteks võiks tuua Instagrami, kus 2019. aastal kasvas võltskaupade müüjate arv üle 171%. Teadlased ja praktikud üritavad välja töötada infosüsteeme, et aidata avastada petuskeeme. (Jeongeun, *et al.*, 2022, pp. 1-15) Shih-Hsien jt. (2020, p. 1) hinnangul on internetiostud avaldanud tohutut mõju e-kaubandusele selle lihtsuse ja mugavuse poolest, mistõttu on e-ostude puhul sagedased kaebused peamiselt tingitud erinevatest probleemidest, nagu võltsitud kaubad ja nende kaupade halb kvaliteet.

Võltsitud tooted moodustavad ligikaudu 5-10% rahvusvahelisest turust. Põhilised võltsitud kaubad on ehted, käekotid, moerõivad ja toidukaubad. Võltsitud kaupade ja teenuste ülemaailmne kaubandus on väärt 461 miljardit dollarit. Nõudlus luksusbrändide järele on alati põhiline turumääraja. Ülespaisutatud nõudlus põhineb välistel teguritel (nt materialism ja uudsust otsiv käitumine), mis võivad olla võltsitud toodete olemasolu ja suurenemise peamine põhjus. (Islam, *et al.*, 2021, pp. 1-2)

1.3 Salakaubaveo tõkestamine, sellega seotud tegevused ja probleemid

Selles peatükis käsitletakse tõkestamisega seotud toiminguid ja probleemkohti, mis võivad olla takistuseks, kui pidada silmas näiteks ametkondade personalipuudust. Tuuakse välja mõningaid meetodeid, mida peetakse salakauba avastamisel kõige efektiivsemaks ja mis on sellepärast ka tänaseni kasutusel. Samuti ka mitmesuguseid tegevusvaldkondi salakauba paremaks avastamiseks ja tõkestamiseks.

Riigieelarve peamised tuluallikad on riigi maksu- ja tolliameti kogutavad maksud. Need moodustavad suure osa riigieelarve tuludest. Riigi eristruktuuridel on oluline roll riigieelarvesse tekkinud kahjude minimaliseerimisel salakaubaveoga seotud tollimaksude tasumata jätmisega. Selline roll on äärmiselt oluline, et kontrollida aktsiisiga maksustatavaid kaupu, kuna nendelt kogutakse suuri tollimakse. Oluline on läbi viia vastavate kontrolliasutuste poolt ühiseid operatsioone kohapealse ja dokumentaalse kontrolli kaudu, et avastada tolli, aktsiisi ja maksualaseid õigusrikkumisi, et neid oleks võimalik paremini ennetada ja tõkestada. Kavandatavate ühistegevuste eesmärk on asjakohaste valikute tegemine ja auditi või kontrolli määramise vajaduse hindamine riskianalüüsi alusel. Planeerimata ühisoperatsioone alustatakse tavaliselt siis, kui selleks tekib tagantjärele vajadus. Kontrolloperatsioonid viiakse läbi vastavalt osalevate institutsioonide pädevuste alusel ja need toimingud on eriti olulised kontrolli teostamiseks aktsiisiga maksustatavate kaupade üle, sest need moodustavad suurima osa tollitulust. Nende kombineeritud toimingute eesmärk on ennetada ja avastada aktsiisi-, tolli- ja valuutaalaste õigusaktidega seotud rikkumisi ning aidata seeläbi kaasa tulude edasisele laekumisele riigieelarvesse. (Petkova, 2014, pp. 57-62)

Ühe riigi oluliseks toimimise aluseks on efektiivne tollisüsteem, kuna selle mõju rahvusvahelisele kaubandusele kui ka turvalisusele on suur. Näitena võiks välja tuua tolliametnike vastutusala, mis hõlmab miljonite üle piiri liikuvate kaupade kontrolli üle maailma. Eesti on Euroopa Liidu liige ja geograafilise asendi tõttu on ta ka liidu piiririigiks, sellega mängib Eestis tollipoliitikas erilist rolli otsuste elluviimisel ning edasiarendamisel EL-i tasandil. Õige tollipoliitika rakendamise eelduseks on tolliametnike kompetentsus. (Güldenkoh, *et al.*, 2020, p. 162)

Peterson ja Ketners (2013, p. 207) leiavad, et tolliasutustel on kohustus täita järgmisi rangelt määratletud ülesandeid: koguda tollimaksudena raha, kaitsta siseturgu, hõlbustada rahvusvahelist kaubandust, tagada kaupade ohutu liikumine üle riigipiiride ning avastada keelatud kaupade ebaseadusliku riiki importimise katsed. See, kuidas toll oma tööd igas riigis korraldab, sõltub sellistest muutujatest nagu riiklikud prioriteedid, geograafiline asukoht, riigi ressursid, juhtimisstiili jne.

Tolli ülesanne on kaasa aidata avatud kaubanduse arendamisele, ning üldise turvalisuse tagamisele tarneahelas ja siseturul. Tolli eesmärgiks peaks olema jägida nelja põhilist eesmärki, milleks on kaitsta liidu ja selle liikmesriikide finantshuve; tagada liidu ja residentide turvalisus, julgeolek ning keskkonnakaitse; säilitada sobiv tasakaal tollikontrolli ja seadusliku kaubanduse hõlbustamise vahel; kaitsta liitu ebaseadusliku ja ebaausa kaubanduse eest, samas toetades seaduslikku ettevõtlust. Tulenevalt sellest, peaksid tollisüsteemis töötavad isikud olema erialaselt hästi kvalifitseeritud ning vastama kõikidele ette seatud kompetentsimudeli nõuetele. (Güldenkoh, *et al.*, 2020, p. 164)

Salakauba efektiivse tõkestamise eelduseks on kvalifitseeritud tööjõu olemasolu. Üheks suurimaks probleemiks Eestis on kvalifitseeritud tööjõu nappus. Raskusi on leida töötajaid piiripunktidest, kus on vaja graafikujärgsele tööle erioskustega töötajaid. Tööjõupuudust süvendab veel madal palgataseme piiril, võrreldes seal töötavate politseiametnikega. Palgalõhe on seetõttu eriti kontrastne ja see süvendab tööjõupuudust veelgi. Üheks lahenduseks oleks kompetentsimudeli uuendamine ja avalikustamine. See avaks paremini tolliametnike töö sisu võimalikele huvilistele ja see võib tõsta tollitöö olulisust ja mainet laiemale ühiskonnale. MTA-s ei ole kutsestandardi koostamisele veel mõeldud. Sealjuures leiti, et kui kutsestandard aitaks propageerida tolliametniku tööd või aitaks ametnike

motiveerimise kaudu omandama uusi teadmisi, et tõusta kõrgemale tasemele, võiks mõelda ka tolliametniku kutsestandardi väljatöötamisele. (Güldenkoh, *et al.*, 2020, pp. 165-166)

Juruss jt (2018, p. 422) on oma uuringus leidnud veel sedagi, et tuleks läbi viia tolliametnikele füüsilise kontrolli parandamiseks koolitusi ja välja töötada Euroopa Liidu tasandil ühine tegevuskava. Samas rõhutab Kramer jt. (2019, p. 117), et oluline on arvestada nii lühi- kui ka pikaajalisi eesmärke, kui koolitatakse tööjõudu professionaalseks väljaõppeks. Lühemaajalised koolitused on pikemas perspektiivis rakendusvaldkondade puhul ideaalne lahendus, kuid tõhus ja kestev koolitus võtab sageli palju aega ja tuleks hoolikalt kavandada.

Üldiselt on ülemaailmse ebaseadusliku kaubanduse ulatuse hindamine keeruline ja selle meetodika ei ole tõestatud ning seega on hinnangutel laialdased usaldusvahemikud. Teadlased ja poliitikakujundajad peaksid pöörama tõsisemalt tähelepanu just hinnangute kvaliteedile. Kuigi ülemaailmsed hinnangud on olulised, eriti mis puudutab ebaseadusliku kaubandust, tuleb suuremat rõhku panna riigi tasandi teadusuuringutele, millest esimene samm oleks teadusuuringute ebaseadusliku kaubanduse suuruse ja suundumuste hindamine. On tehtud kaks olulist järeldust: esiteks kõrgema maksumääraga riigid ei koge rohkem ebaseaduslikku kaubandust kui madalama maksumääraga riigid ja teiseks ebaseadusliku kaubanduse vähendamine muude vahendite, kui maksustamise vähendamise kaudu toob tõenäoliselt kaasa valitsuse maksutulu suurenemise. Teadusuuringutel võib olla oluline roll ebaseadusliku kaubanduse vähendamisel ning soovitatud meetmed on tõestatud tulemused. Siiski on leitud, et kõige tõhusam vahend salakaubaveo tõkestamiseks on vähendada selle nõudlust. (Blecher, 2010, p. 1650)

Salakaubaveo tõkestamise eesmärgi saavutamiseks on oluline pöörata tähelepanu ka kriminaalmenetluse ja jälitusvõimekuse valdkonnale, mis tagaks senise püsiva võimekuse tõendite leidmisel, fikseerimisel ja vormistamise võimekusel. (Rahandusministeerium, 2020, lk 11) Oluline on veel välja töötada tõhus strateegia rahvamajanduse kaitseks, millega luuakse asjakohane andmebaas, mis on informatiivselt ja analüütiliselt suunatud ebaseadusliku tegevuse tagajärgede ületamisele ja salakaubaveo tõkestamisele. (Babirad-Lazunin, 2013, p. 83)

Mis puudutab salakauba tõkestamist piiridel, Paul Waggoner jt (2022, pp. 1-2) väitel peetakse kõige paindlikumaks ja võimekamaks tehnoloogiaks siiski teenistuskoeeri, mis on endiselt kõige efektiivsemaks lahenduseks salakauba avastamisel, sest sihtlõhnade arv, mida teenistuskoeerad on võimelised õppima, suureneb jätkuvalt. Samuti näitavad uuringudki seda, et koertel on omadus õppida üha rohkem lõhnasid, mis annab lootustandvat tulemust ja nende võimet eelnevalt koolitatud lõhnasid ära tunda. Koeeri koolitati reageerima kuni 40-le lõhnale 16 kuu jooksul, mille tulemusel jõuti järeldusele, et koertel on tugev suutlikkus õppida ja mäletada paljusid lõhnasid mitme kuu jooksul, ilma et nad oleksid neid lõhnu pidanud uuesti õppima. (Paul Waggoner, *et al.*, 2022, pp. 1-2) Sarnasele tulemusele jõudis ka Hayes jt (2018, p. 499) oma uuringutes, et isegi võrreldes täiustatud analüütilise keemilise tuvastusmeetodite kõrval peetakse siiski teenistuskoeeri endiselt kõige efektiivsemaks vahendiks ebaseaduslike ainete, näiteks lõhkeainete ja muu salakauba avastamisel suhteliselt madalate kulude tõttu.

Samuti tõhusa meetmena kasutatakse kahe energiaga röntgenpildisüsteeme laialdaselt lennujaamades, sadamates, piiridel ja muudes turvarakendustes avalikes kohtades. Nendes süsteemides tuvastatakse röntgenpildi abil ohtlikke ja keelatud objekte, nagu relvad, narkootikumid jne. Röntgenkujutised genereeritakse ränist fotodiod-stsintillaatoriga ühendatud detektorite kogumi kaudu ning on pikslite kujul, mis tekitavad signaale, ja reageerivad skaneeritavate objektide kaudu edastatud röntgenkiirgusel. Kuigi tänapäeval röntgenpildistussüsteemide kasutamine turvarakendustes on hästi välja kujunenud ja sellised süsteemid kaubanduslikult kättesaadavad, on jätkuvalt huvi parandada süsteeme erinevate objektide usaldusväärsemaks, kiiremaks ja täpsemaks avastamiseks. (Kayalvizhi, *et al.*, 2021, p. 1) Ka varasemate uuringute põhjal on leidnud kinnitust asjaolu, et kahekiirelise radiograafia tehnikad, mis kasutavad mitmesuguseid suure energiatarbega röntgenkiirte ja neutronite kombinatsioone, on efektiivsed salakauba avastamisel, milleks on narkootikumid, lõhkeained ja puistlast. Kahekiireline radiograafia on oluline täiendus tavalistele ühekiirelistele röntgenkiirgussüsteemidele, kuna see annab täiendavat teavet jäljendatava objekti koostise kohta. (Liu, *et al.*, 2007, p. 463)

2. SALAKAUBAVEO EFEKTIIVNE TÕKESTAMINE EESTIS

2.1 Uuringu meetoodika, valim ja protsess

Lõputöös läbiviidava uuringu eesmärgiks on välja selgitada salakaubaveo tõkestamisega seotud tegevused, probleemid, tulevikusuundumused ja nende võimaluste saavutamine Eestis. Uuring peaks andma edasi ülevaate salakauba tõkestamisega tegelevate spetsialistide mõttest ja seisukohad oma valdkonnas, millised tõhusaid meetmeid salakaubaveo tõkestamisel üldiselt kasutatakse ning missugused murekohad nendega kaasnevad. Selleks püstitatud eesmärgi saavutamiseks viiakse läbi kvalitatiivne empiiriline uuring. Kvalitatiivne uurimismeetod annab uusi teadmisi, mis kirjeldavad ning seletavad sotsiaalset tegelikkust läbi inimeste tõlgenduste. (Õunapuu 2014, lk 56) Uuringu temaatika keskendub terviklikule vaatele, milles kasutatakse erinevaid andmekogumismeetodeid. Kvalitatiivsed meetodid tõstavad esile üldiselt vaatlust ja tõlgendamist, andmeid kogutakse loomulike olukordade kontekstis ning on piisav ja suurepärase viisi nähtuste avastamiseks, arvestades selle eesmärki ja konkreetseid protseduure. (Park & Park, 2016, pp. 3-5) Kvalitatiivsete uurimismeetodite kasutamist peetakse lahenduseks just "Miks?" küsimustikuga uurimustel, eriti kui tulemuste üldistamise vajadus ei ole vajalik. Kvalitatiivsed uurimismeetodid on eelistatud ka siis, kui uurimine on suunatud motivatsiooni, arusaamade või uskumuste kindlaksmääramisele. (Zaharia Rodica, *et al.*, 2008, p. 1282)

Kvalitatiivse küsitluse valimiks on ettekavatsetud valim, sest ettekavatsetud valim on eesmärgist lähtuv valim, millega saab uurija ise valida liikmeid, kes selles osalevad, mis täidab uuritavas töös antud eesmärki sihtgrupi valimisel, mis lähtub oma teadmistest, kogemustest ning eriteadmistest mõne grupi kohta. (Õunapuu 2014, lk 143) Ettekavatsetud valimiga on võimalik valida need spetsialistid, kes antud uuringus annavad tööle planeeritud eesmärgi. Ettekavatsetud valimisse valitakse osalejad kindla kriteeriumi alusel, kelleks on MTA salakaubatalituse osakonna spetsialistid, kes on oma tööst lähtuvalt antud valdkonnaga hästi kursis. Uurimisosakondade spetsialistide koguarvu on keeruline kindlaks määrata, kuna selle kohta puudub avalik informatsioon ka MTA kodulehel (Maksu- ja Tolliamet, 2022a) ja seda on põhjendanud uurimisosakonna juhtivspetsialist, kelle hinnangul on see turvakaalutluste tõttu mitteavalik informatsioon. Juhtivametnike seas oli vastanud kokku

kuus inimest, kes andsid rikkalikult informatsiooni avatud küsimustikule, mille alusel oli võimalik teha sisukas analüüs, mis andis ülevaate spetsialistidele esitatud küsimustikule ja andis juurde informatiivset, kui ka hinnangupõhist lisaväärtust töös püstitatud eesmärgile. Täielikku põhjanevat järeldust uuringute tulemuste kohta teha ei saa kuna uurimisosakonna spetsialistide koguarv ei ole avalikult kättesaadav, kuid siiski annab mitmekülgset kvalitatiivset teavet vastanud uurimisosakonna juhtivtöötajate arvamuste ja teadmiste kohta Eestis. Tihti vaieldakse valimi suuruse üle, kuid kvalitatiivsete uurimuste osas ei ole esitatud selgeid meetodeid ja eeskirju, et kindlaks määrata valimi õiget suurust. Arvestades kvalitatiivsete uuringute olemust ja kogutud andmete eripära, puuduvad karmid eeskirjad selle kohta, kui suurt hulka üksusi tuleks uurimisvalimisse kaasata või universaalseid numbrilisi soovitusi valimi suuruse kohta. Seetõttu on uuringu eesmärgi saavutamiseks vajaliku valimi minimaalset ja piisavat suurust raske kindlaks määrata. Lisaks mõjutavad valimi suurust välised tegurid- juurdepääs uurimistöö populatsioonile. (Mocănașu, 2020, pp. 181-184) Sisulises plaanis määrab valimi optimaalse suuruse küllastuspunkt. Vaatamata aga küllastuspunkti olulisusele pole kvalitatiivsete valimite puhul valimi kohta avaldatud rangete reeglitega uuringuid. Kuigi küllastuspunkt on kõige sagedasem valimi suuruse põhjendamise instrument, puuduvad kvalitatiivsetes uuringute osas andmed selle kohta, kuidas küllastust hinnatakse ja mille alusel seda määratakse. (Hennink & Kaiser, 2022, p.1)

Lõputöö küsimustik koosnes kümnest avatud vastustega küsimusest, mille eesmärgiks oli välja selgitada, millised on probleemsemad salakaubaliigid ja mida on kõige keerulisem avastada. Samuti oli esitatud mitmeid küsimusi salakaubaveo efektiivse tõkestamise kohta ning nende erinevaid käsitusi. Salakaubaveo tõkestamise temaatika tulevikusuundumused ning nende ennetusmeetodid on ka välja toodud viimaste küsimuste hulgas (vt Lisa 1), kus anti võimalus vastata neil, kes seda soovis ja kes ametikohast lähtuvalt oskas vastata.

Küsitlus viidi läbi ajavahemikus 17.02-03.03.2023. Võimalus oli ametnikel vastata küsimustikule just neile kõige sobival ajal, mille käigus uuriti MTA salakaubaveo tõkestamisega tegelevate spetsialistide isiklikel nägemusel ja arvamusel põhinevaid seisukohti salakaubaveo efektiivsema tõkestamise kohta Eestis ja sellega seonduvatest tegevustest ning võimalikest kitsaskohtadest, mis nende töös võivad ette tulla. Vastanute seas

oli nii juhtivinspektoreid, juhtivuuriid kui ka liikuva tolli ametnike, kes selgitasid ja andsid oma panuse küsimustikus püstitatud eesmärkide saavutamiseks.

Andmeanalüüsimeetodiks valiti kvalitatiivne sisuanalüüs, mille käigus sünteesitakse küsimustikes kogutud andmeid. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab edasi anda rikkalikku teavet, võimaldades registreerida kvalitatiivseid andmeid nii sõnas, pildis, sümbolites või muu sellise kaudu. (Õunapuu 2014, lk 159) Tulemuseks saadud uurimismaterjalist sõelutakse välja sarnase tähendusega vastuseid, mida tähistatakse kodeerimisel sobiva kategooriaga, mis loob üldise ülevaatliku mustri saadud vastustes.

Kvalitatiivses sisuanalüüsis kasutatakse suunatud kodeerimise meetodit, mille käigus sorteeritakse andmegrupid vastavalt kategooriatele, mis lähtuvad lõputöö uurimisprobleemist ja küsimustest. Kodeerimine pärast andmete üldist korrastamist annab uuritavale tööle analüüsimiseks sobiva kuju, kus sõnaline andmegruppide informaatiline osa asendatakse numbrite või tähtedega. (Õunapuu, 2014, lk 178)

Küsitluse tekstid kodeeriti ning uurimisülesannete alusel tekitati kategooriad (vt Tabel 1). Uurimisküsimused ja kategooriad on liigitatud vastavalt nende omavahelistele seostele, kus nad asetsevad rühmade kaupa, nagu allolevas tabelis. Kategooriad liigituvad omakorda täpsemateks küsimusteks, mis on välja toodud (Lisas 1.)

Tabel 1. Uurimisküsimuste seos vastavalt kategooriatele (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Kategooriad
Uurimisküsimus 1 Missugused salakaubaliigid on kõige levinumad murekohad?	Kategooria 1 Kõige probleemsemad ja levinumad salakaubaliigid
Uurimisküsimus 2 Millised on põhiseisukohad salakauba efektiivsemal tõkestamisel?	Kategooria 2 Salakaubaveo efektiivne tõkestamine
Uurimisküsimus 3 Milliseid uusi tõkestamisstrateegiaid on võimalik kasutada salakaubaveo ennetamiseks?	Kategooria 3 Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumused ja- võimalused Eestis ning ennetustegevused

2.2 Uuringu tulemused

Uuringu tulemused esitatakse kategooriate alusel. **Esimene kategooria** moodustati üldiste salakaubaveonduse problemaatilisematest ning sageli esinevatest salakaubaliikidest (vt Tabel 2) ning nende kirjeldusest, mida piiridel, sisemaal, lennujaamades tegevuste tulemustel avastatakse ja konfiskeeritakse. Samuti selgitati välja, milliseid salakaubaliike on kõige keerulisem avastada ja miks.

Tabel 2. Kõige probleemsemad ja levinumad salakaubaliigid

Kategooria 1. Kõige probleemsemad levinumad salakaubaliigid
Kood 1. Sigaretid/ e-sigaretid
Kood 2. Narkootikumid/ HHC kanep
Kood 3. Ravimid
Kood 4. Alkohol
Kood 5. Illegaalne kütus
Kood 6. Embargo temaatilised avastused

Erinevaid vastuseid analüüsid selgus, et kõige problemaatilisemad salakaubaveoartiklid on just sigaretid ja e-sigaretid (kood 1). Tihti peidetakse kerged ja kompaktsed pakid erinevatesse võimalikesse peidikutesse üle piiri toomiseks. Kõige levinumateks paikadeks on endiselt sõidukite kerekonstruktsioonid ja teise kaubaga koos pakendatuna kattekauba hulka. Vastati, et:

“/.../ Salasigarette peidetakse legaalse kauba sisse, kasutatakse mittestandardse kujuga sigarettide kaste, samuti raudteetranspordil vagunitesse puistekauba sisse”.

Seetõttu Euroopa poliitikakujundajad jätkavad tubaka maksustamise poliitika rakendamist, et kontrollida suitsetamise levimust ja riiklikke tervisehoiukulusid. Samal ajal arvatakse, et tuleks tõhustada jõupingutusi salakaubaveo tõkestamiseks üldiselt EL-i piiridel. Ekspertide arvamusel on iga tubakatoodete tarbimise piiramise poliitika eesmärk mõjutada suitsetamisest loobumist erinevate mehhanismide kaudu. Välja on vastustes veel toodud mitmesugused alternatiivsed tubakatooted, milleks on traditsiooniliste tubakatoodete seas e-

sigaretid ja nikotiinipadjad. Nende turg areneb kiiresti, samas alternatiivsete tubaka- ja nikotiinitoodete regulatsioon on suures osas alles välja kujunemisel.

Küsimustiku vastustest lähtuvalt on ametnikud välja toonud mustal turul ringlevad erinevad narkootilised ained (kood 2), mis on endiselt kuum kaup salakaubaturul just selle kõrge müügihinna poolest. Ühe ametniku hinnangul on murekohaks ka HHC kanep (kannabinoid, mis esineb kanepi taimes looduslikult) (kood 2), mis jõudsid Eesti narkoturule alles 2022. aasta sügisel ja mille puhul on tegu poolsünteetilise ainega, mis võib olla suur oht tarvitajate tervisele. Narkootilisi aineid on keeruline avastada, sest ametniku hinnangul on nad peidetud osavalt asjade sisse. Seda kinnitas ka teine ametnik, kes nõustus väitega, et:

“Narkot kõige keerulisem avastada, sest peidetakse kõikvõimalikesse kohtadesse (narkomuulad peidavad kehaõõnsustesse), samuti laevade, mootorsõidukite kere konstruktsioonidesse”. (kood 2.)

Välja on toodud veel mitmesugused ravimid (kood 3), kuna need kuuluvad üldiselt eriluba nõudva kauba nimistusse ja seetõttu üritatakse neid üle piiri tuua ebaseaduslikult. Kui tegemist ei ole teavitatud retseptiravimiga, mis võib nõuda siiski ka Ravimiameti luba või retsepti koopiati, seda juhul, kui soovitakse ravimeid reisile kaasa võtta. Ühe vastanu hinnangul on lisaks narkootikumidele keeruline avastada ka ravimeid, kuna neid on võimalik näiliselt ära peita erinevate ainete sekka, milleks võivad olla näiteks teepakid ja teatud purud, mille üle piiri toomine ei ole ebaseaduslik.

Alkohol (kood 4) kuulub kolme kõige enam levinuma salakaubaveo tooterühma hulka. Tegemist on endiselt traditsioonilise kõrgelt maksustatava salakaubaliigiga, mille kaudu üritatakse teenida hõlptulu ja seeläbi kahjustatakse rahvatervist ja jäetakse maksud riigile maksmata. Küsimusele, milliseid salakaubaliike on kõige keerulisem avastada, lisas ametnik veel sedagi, et seadusandlus on puudulik, mis võimaldaks tuua selgust teo motiividele ja ära tõendada sedagi, et sooviti salaalkoholi edasi müüa

“/.../ Alkoholi puhul peab ära tõendama, et isik soovib seda edasi müüa. Kui isikul on osaliselt denatureeritud alkohol, siis alkoholiseaduse mõistes ei ole tegemist alkoholiga”.

Samuti lisas ka teine vastanu alkoholi salakaubaveo teemat puudutades:

“/.../ Niisamuti on keeruline tõendada illegaalse lahja alkoholi päritolu, kuna taaskord maksumärk on puudu”.

Nii kolmaski vastanu tõi oma arutelus lisaks eelnevalt mainitule välja probleemkoha, mis puudutab salaalkoholi villimist, kus salaalkohol on villitud mittealkohoolsete jookide pudelitesse, näitena toodi välja suuloputus- ja süütevedelikupudelid jne. Ehk probleemkohti, mis puudutab salaalkoholi on veelgi, kuid välja toodud seadusandlus ja maksumärkide puudumine loob võimaluse, et raske tõendamise korral ei pruugi tegelikke motiive päevalgele tulla ja nii mõnigi väärtegu jääb seetõttu tõestamata. (kood 3)

Illegaalselt kütuselt (kood 5) üle piiri toomise tagajärjel jätavad kütusekäitlejad riigile tasumata selle pealt kohustusliku aktsiisi, millega teenivad sellise ebaseadusliku tegevusega kõrget kasumit, kuna aktsiisikaubana võimaldab see vältida kohustuslike makse ja loob ebaausa konkurentsi kütuseturul, rikkudes sellega muidugi ka seadust. Seda kinnitas ka üks vastanud ametnikest, kes väitis:

“Salakütust on keeruline avastada, sest raske on tuvastada, et maksud on maksmata”.

Samuti probleemile osutava asjaoluna võib salakütusega kauplemine kaasa tuua veel tarbijatele mitmesugust majanduslikku kahju, kui tegemist peaks olema halva kvaliteediga kütusega, mis rikub sõidukite toitesüsteemid. Üks ametnikest tõi veel välja asjaolu, et keerukaks teeb avastamise just seadusandlus, kuna see pidavat olema puudulik, sest ei ole võimalik teha kontrollostu. Seda kinnitab ka ühe ametniku tsitaat:

“/.../ Keeruline on tõendada illegaalse kütuse müüki, niisamuti on keeruline tõendada illegaalse kütuse päritolu. Sigarettidega on selles võttes lihtsam, et seal kas on või ei ole maksumärki”.

Selles väites on toodud sisse näitena ka salasigaretid, sest sigarettide puhul on lihtsam maksumärkide põhjal tuvastada selle müüki ja päritolu, mida aga kütuse identifitseerimise puhul on keerulisem teha.

Välja on toodud ka embargo temaatilised kaubad (kood 6). Embargoks nimetatakse üht või mitut meetet ühe või mitme teise valitsuse suhtes, mis keelab teatud kaupade vedamise ja turustamise. Iseenesest on see poliitiline direktiiv, mille on kehtestanud ja vastu võtnud riigid

mingite teiste riikide valitsuste suhtes, et näidata oma rahulolematust nende suhtes, kes on üldiselt oma sotsiaalsetest ja majanduslikest strateegiatest eemaldumas.

Kokkuvõtvalt töid mitmed ametnikud välja esimeses kategoorias hetkel Eestis murekohtadeks osutunud kõige rohkem probleeme põhjustavad salakaubaliigid, mille vastu täna ka pingutusi tehes võideldakse. Lisaks sai ülevaate salakaubaliikidest ja meetoditest, mida on kõige keerulisem avastada vedajate aina kasvava nutikuse tõttu. Ühe juhtivametniku arvates pigem tuleks salakaubaliigid jagada hoopis *modus operandi* ehk tegutsemisviisi järgi. Samas tõi ta välja asjaolu, nagu ka teised ametnikud, et keeruline on salakaupa avastada sõidukite, veoautode konstruktsioonides ja nendega veetavate kaupade hulgas.

“On küll röntgenid, aga kattekaupa on nii palju, et salakaup võib märkamata jääda”, nentis ametnik ning lisas, et *“Sarnane seis on ka rongidega, et kattekaupa on palju ning põhjalik kontroll on aja ja tööjõu mahukas”*.

Samuti avaldas ta muret, et droonidega veetav kaup on kujunenud problemaatiliseks salakaubaveo avastamisel, mis üle piiri lennates jääb radaritele ja piirivalvuritele märkamatuks.

Teise kategooria “Salakaubaveo efektiivne tõkestamine” moodustavad kokku 5 koodi koos alakoodidega (vt tabel 3). Selles kategoorias on käsitletud ametnike poolt antud salakaubaveo efektiivsema tõkestamisega seotud küsitluse vastuseid. Selle kategooria alla kuulub kuus küsimust (vt lisa 1), kus on välja toodud erinevad käsitletud antud kategooria temaatikas.

Tabel 3. Salakaubaveo efektiivne tõkestamine (autori koostatud)

Kategooria 2. Salakaubaveo efektiivne tõkestamine	
Kood 1. Töö efektiivsus	Kood 2 Vahendid
Alakood 1.1 Tehniline võimekus	Alakood 2.1 Röntgen
Alakood 1.2 Seadusandlus	Alakood 2.2 Koerad
Alakood 1.3 Suurem vahendite kasutamise võimalus	Alakood 2.3 Narkotestid
Alakood 1.4 Koostöö	Alakood 2.4 ANTS kaamerad

Alakood 1.5 Kaasaegne tehnika	Alakood 2.5 Koolitatud ametnikud
Alakood 1.6 Lisarahastus	
Alakood 1.7 Efektiivne menetlus	
Kood 3 Meetodid	Kood 4 Probleemkohad
Alakood 3.1 Füüsiline kontroll	Alakood 4.1 Jälgimisprotseduurid
Alakood 3.2 Vihjed	Alakood 4.2 Ressursipuudus
Alakood 3.3 Kontroll piiridel	Alakood 4.3 Sotsiaalmeedia/suhtlusäpid
Alakood 3.4 Rahvusvaheline koostöö	Alakood 4.4 Personal
Alakood 3.5 Jälitusmenetlus	Alakood 4.5 Tehnilised lahendused
Alakood 3.6 Koolitatud ametnikud	
Alakood 3.7 Kvaliteetne riskianalüüs	Kood 5 Ressursid
Alakood 3.8 Kaasaegne tehnika	Alakood 5.1 Vahendite kättesaadavus
Alakood 3.9 Esindaja küsitlus	Alakood 5.2 Personal
Alakood 3.10 ANTS analüüs ja teavitus	Alakood 5.3 Palk

Algatuseks oli oluline teada saada, mida oma ametikohast lähtuvalt muudaksid või teeksid vastanud ametnikud teistmoodi, mis võimaldaks teha töötegemise lihtsamaks ja efektiivsemaks. See annab hea võimaluse leida erinevaid vaatenurki vastanute seisukohtadest. Arvamusi oli tõepoolest mitmesuguseid, aga kõige enam tuntakse puudust just tehnilisest võimekusest (alakood 1.1) (**Alakoodid on edaspidi tähistatud vaid numbritega**) ning sellega seonduvalt ka kaasaegsest tehnikast (1.5). Üks ametnikest tõdes, et:

“Tehnika areng on toonud kaasa ka uued salakauba üle piiri liigutamise meetodid, droonid, allveelaevad ehk raadioteel juhitud mehitehnikata sõidukid. MTA peab salakaubanduse tõkestamisel samuti kasutama kaasaegset tehnikat ja kogu aeg uuendama ja parendama riskianalüüsi. Salakauba liigutatakse väga palju ka postisaadetistena, MTA peab postikontrolli võimekust tõstma”. (kood 1)

Välja on toodud ka teises kategoorias (1.2) mainitud seadusandlust ja efektiivsemat menetlust (1.7), mis võimaldaks ametnikel väiksema bürokraatia ja ilmselt suurema tegutsemisvabaduse korral teha kiiremini ja efektiivsemalt oma tööd. Avaldati muret, et:

“Täna on uurimisosakonnas selge piir liikuvtollikontrolli inspektorite ja uurijate/jälitajate vahel, ehk siis esimesed ei tohi osaleda kriminaalmenetlustoimingutes ja vastupidi. Samas on suuremahulised realiseerimised näidanud, et kui inspektorkoosseis saaks kriminaalmenetlustoimingutes osaleda, hoiaks see omakorda uurijate ressursi kokku ning oleks menetluslikult efektiivsem. Inspektoreid saaks kasutada läbiotsimisel, kahtlusaluste konvoeerimisel, kinnipidamistel jne”. (kood 1)

Juhiti tähelepanu ka vajadusele, et võiks olla enam võimalusi kasutada röntgeneid ja koeri oma töös. Sooviti ka rohkem ühiseid kontrollreide/operatsioone (1.4) PPA-ga, mistõttu oleks suuremad võimalused rikkumisi avastada. Avaldati ka arvamust, et töö jaoks vajalikud tingimused ja võimalused on juba loodud, et millegi üle kurta ei saagi. Viimastel aegadel on olnud erinevates regioonides mitmeid avastusi ja töövõite, mis kinnitavad seda, et näiteks kontroll maanteedel toimib paremini, kui see oli varem. Euroopast saadud lisaraha toel (1.6) toimub käesoleva kolme aasta jooksul täiendav varustuste hankimine, personali koolitamine ning erinevad kohtumised rahvusvaheliste partneritega.

Töövõitude saavutamiseks on tähtis, et töövahendid, mida salakaubavedajate vastu kasutatakse, oleksid kaasaegsed, efektiivsed ja peaksid lihtsustama igati ametnike tööd salakauba avastamisel ja tõkestamisel (1.3). Töövahendeid on tänapäeval mitmesuguseid, kuid ametnike hinnangul on kõige efektiivsemad vahendid nende igapäevatöös just igasugune röntgentehnika (2.1), mis hõlbustab läbi valgustada lühema ajakuluga rohkem objekte ja loob ligipääsu ka keerukamatele konstruktsioonidele ja peidikutele, kus oleks ka pädevad ametnikud, kes oskavad röntgentehnikat kasutada. Samuti oli ära mainitud teenistuskoad (2.2), ilma kellela on ka väga raske salakaupa avastada. Loomulikult lisati loetellu ka narkotestid (2.3) ning automaatne numbrituvastussüsteem ANTS (2.4). Omapoolse hinnangu andis üks vastanutest, kes väitis, et tänapäeval ilma töövahenditeta leitakse ka salakaupa, aga ilma inimesteta/ametniketa ei leita, väärtustades siinkohal inimest ja tema kogemusi ja töökäigus hangitud ning kogutud teadmisi. (2.5)

Nii nagu on tähtis vahendite olemasolu, on oluline ka salakaubaveo tõkestamiseks kasutatavad meetodid, kus on välja toodud erinevad tegevused nagu näiteks füüsilise kaubakontrolli osatähtsus (3.1), mille käigus avastataksegi salakaupa eelpool mainitud röntgenseadmetega (2.1), kus on jällegi oluline osata näha kaubas erinevusi ja osata eristada esinevaid võimalikke anomaaliaid. Tähtis on reageerida saadud vihjetele (3.2) ja muule asjakohasele teabele, mis võimaldab rohkem rikkumisi avastada. Vähemtähtis ei ole ametnike arvates efektiivne ja hästi organiseeritud kontroll piiridel (3.3) koos kaasaegse kontrolltehnikaga ja rahvusvaheline koostöö (3.4) teiste riikide vastavate ametiorganitega, et oleks võimalik läbi viia efektiivsemat jälitustegevust (3.5). Leiti, et kvalitatiivne riskianalüüs koos riski hindamise, juhtimise ja kommunikatsiooniga on väga oluline. Samuti kogunud ja koolitatud ametnik (3.6), kes oskab riskianalüüsi (3.7) teha ja kontrolltegevusi planeerida. Üheks meetodiks toodi välja ka kaubavedajate küsitluse (3.9), kus üks ametnikest leidis, et:

“/.../ Autojuhi/kauba esindaja küsitlus (kes, kust, mis, kuidas, kuhu, kellele, millal) koos dokumentidel olevate andmete hindamisega ning sellele järgnev reaalne kontroll. Aga üks peame liikuma ikka tehniliste lahenduste peale, kus erinevates etappides on erinevad tööriistad ametnikku abistamas. Nt riskihindamiseks andmebaaside riskasutus ning tehniliseks kontrolliks röntgenid jm seadmed koos analüüsi tarkvaraga, mis aitab röntgenpilti nõ lugeda”.

Üheks efektiivse salakaubaveo tõkestamise vahendiks on ANTS numbrituvastussüsteem. (2.4), mille eesmärk on riiklike maksude kogumise tagamiseks ja salakaubaveo tõkestamiseks teabe hankimine ning töötlemine, kus kaamerate tööpõhimõte seisneb selles, et see võimaldab jäädvustada fotona sõidukite numbrimärgid, kus tuvastatakse sõidukite piiriületused. Selliseid kaameraid kasutatakse ka Läti ja Leedu oma piiridel, kus ametnikud vahetavad Balti kolleegidega infot, et tõkestada keelatud kaupad ja ka üldiselt salakaubavedu, mistõttu on ANTS analüüs ja teavitus (3.10) olulised tegevusmeetodid salakaubaveo tõkestamisel.

Salakaubaveo tõkestamisel võib esineda tihti ka mitmesuguseid probleem- ja murekohti. Hinnati, et keeruline on haldus- ja vääртеomenetluse raames osasid tegusid avastada, kuna varjatud jälgimist teha ei tohi (4.1). Väga palju salakaupa liigub just postiga, mistõttu puuduvad aga ressursid ja vahendid kõikide pakkide läbi vaatamiseks (4.2). Samuti peetakse

keeruliseks avastada salakaupa maanteedel, sest tihti peale ei saa läbi kaamerate jälgida sõidukite liikumist, sest neid üritatakse tahtlikult vältida. Kuna salakaubavedu on peitekuritegu, siis muutuvad ka salakaubaveoga tegelevad isikud järjest enam konspireeritumaks. See omakorda muudab salakaubaveo avastamise järjest keerulisemaks, kuna tänapäeval enamik suhtlustest toimub läbi erinevate suhtlusäppide (4.3), mistõttu juurdepääs neile on raske ja puudulik. Selliseid võimekusi peeti oluliseks edasi arendada. Samuti üks ametnikest tõi välja sarnase probleemkoha, tõdedes:

“Kogenu salakauba käitlejad, kasutavad pidevalt uusi transpordivahendeid, isikutevaheline müük toimub sotsiaalmeedia kinnistes gruppides, kuhu MTA ligi ei saa, seega informatsioon on alati väga tähtis”.

Teine ametnik tõi probleemkohana välja ametnike vähesuse. Tema hinnangul inimestel on tahtmist ja oskusi tööd teha, aga pole piisavalt inimressurssi (4.4), et tulla toime 24/7 liikuvate kaupadega ja kõikide kaasnevate riskidega (tollis valesideklareerimise riskid). Osutati asjaolule, et kaubad liiguvad igapäevaselt, aga sisemaal liiguvad rühmad ei ole väljas 24/7. (kood 4)

Välja toodi tehniliste lahenduste probleemkoht (4.5), mis seondub elektriliste teavitustega, need, kas siis ei tule õigel ajal läbi või on süsteemi toimimine häiritud. Lisaks eeltoodule tuleb kiiremini kasutusele võtta uudsed tehnilised lahendused (nt numbrituvastuskaamerad liikuvates patrullautodes). MTA-s on aga uute tehniliste lahenduste kasutuselevõtt väga aeglane ja see tingib ametniku hinnangul vajaduse arendustalituse arendusosakonna üksuse järele. Ei peeta õigeks, et arendusvajaduste kaardistamine ja hankimine on tõstetud menetlustalitustesse.

Efektiivse salakaubaveo tõkestamise eelduseks, nagu ka eelpool mainitud vahendite puhul, on tavaliselt piisavate ressursside olemasolu (5.1). Uuriti, millistest ressurssidest tuntakse kõige rohkem puudust. Kõige enam mainiti efektiivsemaks salakaubaveo tõkestamise vahendina jällegi koeri (2.2) ja röntgenseadmeid (2.1), et need võiksid olla rohkem ametnikele kättesaadavamad ka laiemas kasutuses (1.3). Mitmed vastanud tõi välja ka pädevate ametnike personalinappuse (5.2) ja palgaprobleemid (5.3). Kuna need kaks on ka omavahel tihedalt seotud, motiveerib vastanute hinnangul palk rohkem välja tulema tööle ka töövälisel ajal. Välja toodi veel ka regionaalprobleem, kus öeldi, et:

“/.../Personali nappus samuti on viimastel aastatel probleem, sest noored ei kandideeri riigiametisse väljaspool pealinna”.

Regionaalprobleemi hinnang annab antud vastuse põhjal ülevaate, kuhu suurem osa inimressursist on koondunud. Vastuste põhjal selgub siiski suurim murekoht, et vajaminev rahastus ei ole piisav, seetõttu on ka kaadri volavus suurem. Töötasu peetakse madalaks, et ainuke inimgrupp, keda üldse värvata saab, on äsja kooli lõpetanud inimesed, kes esimesel võimalusel omakorda liiguvad edasi mujale tööle. Seega eksperdi hinnangul tehakse täpselt niipalju, kui olemasoleva inimressursiga teha on võimalik, see tähendab seda, et alati saaks teha rohkem, aga töötajaid napib. Muret väljendati ka üldise kvaliteedi pärast, kuna viimasel kahel aastal on oluliselt langenud koolituste osakaal, mida ametnikud vajaksid kvalifikatsiooni tõstmiseks. Sooviti juurde ka eravärvides sõiduautosid, mida kontrollostudel ja läbiotsimisel saaks kasutada, kuna tollivärvides auto tõmbab liialt palju tähelepanu. (kood 5)

Kolmanda kategooria “Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumused ja -võimalused Eestis ning ennetustegevused” all kodeeriti viis koodi (vt tabel 4) Selles kategoorias on käsitletud ametnike poolt antud salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumusi ning ennetustegevusi, mille alla kuulub kaks küsimust (vt lisa 1), kus on välja toodud erinevad käsitlused antud kategooria temaatikas.

Tabel 4. Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumused ja ennetustegevused (autori koostatud)

Kategooria 3. Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumused ja -võimalused Eestis ning ennetustegevused
Kood 1. ANTS testimine ja kasutuselevõtt
Kood 2. Personaliinvesteeringud
Kood 3. e-CMR
Kood 4. Meediakampaaniad

Ametniku hinnangul võiks ideena MTA ära kasutada MKM (Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium) eestvedamisel arendatavat e-CMR projekti, mille kaudu võiks MTA saada nõ toolilt tõusmata teada, mis on dokumentide järgi veetavate koormate sisuks. Kui panna kokku ANTS piiriületussüsteem, mis on ühtses süsteemis ühendatud e-CMR andmebaasiga, saaks siis võrrelda ületuskohtadesse paigaldatud ANTS kaamerate ja kaalude abiga kogu protsessi piiriületustest. Kui see oleks veel ühendatud MTA kasutuses olevate registritega, oleks ametniku hinnangul see suur hüpe ja edasimineku. E-CMR on kui ökosüsteem maantee kaubaveo ja sellega seotud osapoolte vahel reaalses andmete jagamise süsteem. Loodav lahendus peaks võimaldama luua e-CMR saatelehti ja kõiki teisi kaubaveos nõutavaid dokumente. Eesmärk on luua veoprotsess efektiivsemaks ja tagada selle läbipaistvus, mis peaks andma näiteks PPA-le ja MTA-le juurdepääsu, mis aitaks vältida asjatuid sõidukite peatamisi maanteel. Sisuliselt oleks e-CMR reaalses toimiv alternatiiv paberdokumentidele. Samuti oleks ka sihtrühmaks kõik veoteenusega seotud osapooled nii kauba saatjad, saajad, vedajad kui ka riikliku järelevalvet teostavad asutused, kus kõik saavad selle info, mis neile on vajalik oma töö ja tegevuse efektiivsemaks muutmiseks. (kood 3)

Teise tulevikusuunana planeeritakse lähitulevikus patrullisõidukites testida ja kasutusele võtta mobiilsed ANTS kaamerad (kood 1), et tihedas liiklusvoos kiirendada riskianalüüside tegemist ja ametnikel oleks vähem käsitsi tehtavat tööd. Leiti, et enim tuleks siiski investeerida personali, kes neid riskianalüüse teeb ja oskab sõidukitest peidetud kujul salakaupa paremini üles leida. (kood 2) Mis puudutab aga ennetustegevusi, mida ametnikud oma töös kasutavad, siis leiti, et mõistlik oleks teha:

“Meediakampaaniad, koolide külastused ning igapäevane preventiivne töö patrullitegevuse käigus ja piiridel. Koostöö partnerasutustega, eeskätt PPA-ga”.

Lisati sedagi, et parim ennetus on meediakampaaniad ja teavitused ning ühiskonnas probleemidest rääkimine, millest üks osa võiks olla ka koolidekülastused. Näitena toodi välja noorte seas populaarsed e-sigaretid, millest suur osa lapsevanemaid ei ole tegelikult teadlikud. Lisaks peeti vajalikuks preventiivset tööd patrullitegevuste käigus ja ka piiridel ning tihedamat koostööd partnerasutustega, eeskätt PPA-ga. Üks ametnikest lähtus seisukohast, et töö kiidab tegijat! Sellest tulenevalt tuleks tõsisemate avastuste korral teha rohkem pressiteateid ja võimalusel seda laiemalt/põhjalikumalt kommunikeerima. (kood 4)

2.3 Järeldused ja ettepanekud

Salakaubaveo efektiivsest tõkestamisest saab rääkida alles siis, kui on täidetud põhieeldus, et salakaubavedu on ülemaailmne globaalne ja väga tõsine probleem. Antud eeldus kahjuks leiab laiapõhjalist kinnitust ka ametnike igapäevatoos. Kui rääkides ainuüksi Eesti kontekstis, siis esimesed teadaolevad salakaubandusega seotud tegevused pärinevad 1919. aastast, kus toimus salapiirituse vedu Eestist Soome. (vt käesolev töö lk 9) Salakaubavedu on nähtus, mis saabki põhineda sisuliselt riikidevahelise keelatud kaubanduse ja transiidi näol, kellest vedajad võivad olla tavalised inimesed, ettevõtjad või halvimal juhul kuritegelikud grupeeringud, millest igaühe tegevuse kohta leiab tänapäeval ka erinevaid andmeid. Salakaubaveo problemaatilisus seisnebki just rahvusvaheliste ettevõtete ebasoodsasse konkurentsiolukorda panemises turgudel, millega õõnestatakse toodete, hindade ja turustamisega seotud ülemaailmset poliitikat, rääkimata rahvatervisest ja kahjust looduskeskkonnale. (vt käesolev töö lk 10)

Käesolevas lõputöös püstitati kolm põhilist uurimisküsimust, millele sooviti vastuseid leida. Esimese uurimisküsimuse ülesehitus oli järgmine: Missugused salakaubaliigid on kõige levinumad murekohad? Salakaubaliike on tõepoolest mitmesuguseid, enamasti ikka sellised, mis toovad väiksema vaevaga maksimaalset tulu ja mille kaupade järelturuväärtus on võimalikult suur. Üheks põhiliseks salakaubaliigiks on salasigaretid ja kõikvõimalikud tubakatooted. Salasigaretid on väga laialt levinud, salakaubavedu hästi korraldatud. Lisaks ohustab see tõsiselt rahvatervist, kuna sigarettide salakaubavedu suurendab nende tarbimist ja muudab oluliselt odavamaks nende hinna, mistõttu püüdlused mõjutada legaalselt sigarettide hinnapoliitikat jääb tagasihoidlikuks. Samuti tekitab see riigikassale saamata jäänud maksutulu tõttu suure puudujäägi. Lisaks õõnestab salasigaretide kaubandus poliitilist jõupingutust suitsetamise ohjeldamiseks. (vt käesolev töö lk 14). Sigarettide salakaubavedu oli ka küsimustikule vastanud ametnike hinnangul jätkuvalt üks tõsisemaid probleemkohti Eestis, mille vastu kõikidest jõupingutustest hoolimata on endiselt raske võidelda (vt käesolev töö lk 23).

Salakaubaliikide esikolmikust ei puudu eelpool mainitud sigarettide kõrval veel narkootikumid ja salaalkohol. Kokaiin ja morfiin olid Eestis levinud juba 1920. aastatel, kui

ägedalt piirivalve ja politsei nende vastu võitles (vt käesolev töö lk 9-10). Tänapäeval on jäänud ajaloo piirimaile nende ainete sage tarvitamine, aga esile on kerkinud mitmesugused uued uimastiliigid, mis üha enam levivad noorte seas, nendeks on sünteetiline kanep, *ecstasy* ja amfetamiin. Ühe ametniku hinnangul on narkootikumide kõrval keeruline avastada ka erinevaid ravimeid, kuna neid peidetakse tihti teiste legaalsete ainete sekka, mille üle piiri toomine ei ole ebaseaduslik (vt käesolev töö lk 24).

Teooria seisukohalt ei ole alkoholsete jookide puhul ühtegi kindlat arvestust ega ka ülevaadet, kui palju alkoholi nii Eestis kui ka mujal maailmas üldse kokku tarbitakse. Üldiselt riikide lõikes on registreerimata alkoholi tarbimise statistikat suhteliselt võimatu pidada, mistõttu alkoholi puhul võib olla osa toodetest seaduslik ja osa ebaseaduslik. Tarbimise suurus on aga suuresti mõjutatud alkoholipoliitikast ja probleemide suurus on just nendes riikides suurem, kus on rangem alkoholipoliitika turustamise, tootmise, müügi ning ka tarbimise kohta. Seega võib järeldada, et aktsiisipoliitika kujundamise eriti oluline komponent tarbimise vähendamiseks on õige tasakaal, mis toob aktsiisidena sisse riigile maksulaekumisi ja hoiab salaalkoholi tarbimise võimalikult madalal tasemel (vt käesolev töö lk 15). Uuringutest sai ka kinnitust asjaolu, et tegemist on traditsiooniliselt kõrgelt maksustatava salakaubaliigiga. Tõdeti sedagi, et seadusandluses on lünki, mis teeb ametnike töö ja tõendamisprotsessi raskemaks, kuna vaja on ära tõendada teo motiiv, et isik sooviks salaalkoholi edasi müüa. See aga on ekspertide hinnangul väga raske ülesanne ja nõuab lisatöö tegemist. Samuti on raske tõendada salaalkoholi päritolu (vt käesolev töö lk 24-25).

Välja toodi kolm põhilist salakaubaliiki, mis on mustal turul kõige tõsisem ja murettekitavam probleem. Loomulikult antud töös käsitletud salakaubaliike on veel mitmesuguseid ja kõike antud peatükis välja toodud ei ole. Oluline on mõista salakaubaveo temaatika palju suuremat ja laiapõhjalisemat pilti ning nendevahelisi seoseid, mis võivad viia efektiivsemate tulemusteni salakaubaveo tõkestamisel, aga kahjuks aeg on näidanud, et lõplikku väljajuurimist senini ei ole olnud võimalik saavutada.

Teine uurimisküsimus puudutas põhilisi vaatenurki salakauba efektiivsemal tõkestamisel. Siinkohal ei ole võimalik üheselt vastata antud küsimusele, kuna see puudutab mitmeid aspekte ja nüansse, mis sellega kaasnevad. Sellele laiapõhjalisele küsimusele vastasid mitmed ametnikud omast vaatenurgast, mis andis ka suurema ja mitmekülgsema pildi Eestis toimuvale. Samuti antud uurimisküsimuse alla kuuluvad ka mitmesugused efektiivse

tõkestamisega seotud murekohad ja probleemid. Näitena võiks välja tuua seadusandluse haldus- ja väärtemenetluse raames, kus on keeruline teatud tegevuste (varjatud jälgimine) puudumise tõttu osasid väärtegusid avastada.

Salakaubaveo efektiivse tõkestamise põhieelduseks on toimiv tollisüsteem, kus on kompetentsed tolliametnikud, kuna tolliasutustel lasub rangelt määratletud ülesanded koguda tollimaksudena raha riigi eelarvesse, kaitsta siseturgusid tõrgeteta toimimise eest, hõlbustada rahvusvahelist kaubandust ning tagada kaupade ohutu liikumine üle riigipiiride, avastades sealjuures keelatud kaupade ebaseaduslikult riiki importimise katseid. Seetõttu ongi oluline, et tollis töötaksid inimesed, kes on erialaselt hästi ette valmistatud ja kvalifitseeritud. Samas on üheks suuremaks probleemiks Eestis kvalifitseeritud tööjõu nappus. Madala palgataseme tõttu on raske leida töötajaid antud valdkonnas, kus palgalõhe on samuti piiril töötavate politseiametnikega võrreldes murettekitav (vt käesolev töö lk 17). Siinkohal tõid ka mitmed vastanud ametnikud välja üleüldise personali nappuse ja palka puudutavad probleemi, kus toodi välja murekohana see, et väljaspool pealinna ei soovita väga tööle kandideerida (vt käesolev töö lk 30-31).

Erinevaid ideid ja mõtteavaldusi oli mitmesuguseid, mis eelnevas peatükis 2.2 (Uuringu tulemused) on detailsemalt välja toodud. Üldises plaanis jäid kõlama mõtted, mida saaks juba täna paremaks muuta, tõstes töö kvaliteeti ja jõudlust personal suurendamise seisukohalt, aga puuduvad selleks ilmselt vajalikud vahendid ja ressursid. Kindlasti aitab eesmärkide täitmisel kaasa Euroopa liidust kolme aasta jooksul saadav rahastus, mille eest ostetakse lisavarustust ja koolitatakse/palgatakse ametnikke. Töö efektiivsemaks muutmiseks tuleks üle vaadata täna kehtiv seadusandlus, mis võimaldaks ametnikel teha paremini oma tööd. (vt käesolev töö lk 28) Samuti ka tehnilised võimekused ja kaasaegsemad lahendused, et sammu pidada üha leidlikumate salakaubaveo skeemidega, kuid hetkel peetakse uute ja paremate tehniliste lahenduste kasutuselevõttu veidi aeglaseks. (vt käesolev töö lk 30)

Kõrgelt hinnatakse mitmekülgset rahvusvahelist koostööd mitmete ametiasutustega. Ladus koostöövõrgustik toimib ülemaailmselt hästi, kuid soovitakse siiski teha ka rohkem ühisoperatsioone riigisiseste julgeolekuasutustega. Selle vajadust kinnitab ka teoorias välja

toodud oluline aspekt, kus eristruktuuride roll maksude laekumisele on väga oluline, mistõttu peetakse tähtsaks asutustevahelist tihedamat koostööd ka ühisoperatsioonide kaudu (vt käesolev töö lk 16).

Efektiivsema salakaubaveo tõkestamise meetodite tugisammas toetub füüsilisele kontrollile nii piiripunktides kui ka sisemaal. Selle tugisamba ühiseks nimetajaks on koolitatud ametnikud ja vastavad vahendid, mida selleks kasutatakse. Töövahendeid on mitmesuguseid aga ametnike hinnangul tõhusamateks nende töös on just röntgenseadmed ja välja õpetatud teenistuskoad (vt käesolev töö lk 17). Samuti arenduses ja kasutuses olevad liikluskaamerad, mis aitavad ametnikel jälgida ja kaardistada riskianalüüside põhjal tehtud liikumisi ja vastavalt sellele kujundada välja erinevaid tegevusstrateegiaid. Näiteks lähitulevikus plaanitakse testida ja kasutusele võtta patrullsoidukites ANTS kaamerate süsteemi. Üldise järeldusena võib kinnitada seda, et MTA-s töötavad ametnikud teevad kiiduväärt ja tubli tööd erinevatel rinnetel ühise eesmärgi nimel, aga salakaubaveo efektiivsemaks tõkestamiseks on vaja enam ressursse nii tehnilise võimekuse tõstmiseks kui ka tulevaste uute ametnike väljaõppe ja koolitamise vajadusi silmas pidades. Teisisõnu suuremate finantsressursside suunamine riigisektorisse, mis toob riigi eelarvesse sisse raha, oleks oluline leida enam rahalisi vahendeid selle toetamiseks ja arendamiseks. (vt käesolev töö lk 31-32)

Kolmanda uurimisküsimuse püstituse eesmärk oli teada saada ekspertarvamuste põhjal võimalike uuemate tõkestamisstrateegiate kohta, mida saaks kasutada salakaubaveo ennetamiseks ja paremaks ning efektiivsemaks avastamiseks. Selle uurimisküsimuse rõhuasetus on suunatud just nende ekspertide hinnangutele, kes saavad ja oskavad sellele küsimusele vastata. Spekuleerimine ja ennustamine on tänapäeval üks tänamatu amet, mis ei anna oluliselt midagi uut juurde, aga annab ülevaate, millises suunas sellele küsimusel vastanud ametnikud mõtlevad ja kuhu poole nende professionaalseid hinnanguid arvestades oleks mõistlik liikuda. Argumenteeritud ja läbi mõeldud plaanid võivad viia mõistlikke lahenduste ja teostusteni (vt käesolev töö lk 34-36).

Lähtuvalt teostatud analüüsist ja saadud informatsioonist, teeb autor järgmised ettepanekud:

1. Kompetentsimudel ja motivatsioonipakett.

Salakaubaveo efektiivsemaks tõkestamiseks oleks mõistlik ja vajalik kokku panna ja täiendada mitmekülgne kompetentsimudel ja motivatsioonipakett nii olemasolevatele kui ka uutele ametnikele, kes soovivad asuda tööle MTA-sse, arvestades siinkohal nende töökoormust, vastutusala ning kvalifitseeritud tööjõu nappust. Sinna alla võiks kuuluda nii erinevad laiapõhjalisemad koolitusvõimalused kui ka üldine palgafondi suurendamine, kuna antud valdkond riigi rahanduse jätkusuutliku ja kestmise seisukohalt on väga oluline sektor.

2. Rahaliste vahendite eraldamine.

Teine sisuline ettepanek oleks üle vaadata tähtsamad prioriteedid ja rahalised vahendid antud olulise valdkonna paremaks rahastamiseks ja eraldada riigi eelarvest selleks rohkem vahendeid. Teatavasti ei ole lisavahendeid kerge juurde leida, mistõttu olekski mõistlik üle vaadata raha puudutavad finants-poliitilised otsused. Ilmselgelt on see oluline sektor, kuhu tuleks panustada, et vähendada kaadrivoolavust välja õppinud ja töö käigus kogemusi omandanud ametnike seas. Tähelepanu tuleks pöörata ka teoorias väljendatud asjaolule, mis vähendaks palgalõhet erinevate ametkondade vahel. Inimressurs on suurim väärtus, millesse üldse panustada. Samuti tuleks lisavahendeid suunata koolitustesse ja tehnilise võimekuse arendamisesse. Antud hetkel ei ole autor täpselt kursis, kuhu või missugustes summades investeeritakse, seega lähtutakse teoreetilistest seisukohtadest, järeldustest ja ametnike poolt saadud vastustest.

3. Ametniku töö propageerimine.

Kui kahe esimese punkti tingimusi saaks paremini täiendada, siis kolmanda ettepaneku sisuline mõte oleks propageerida tolliametniku tööd ja sellega seotud hüvesid, mis motiveeriks uusi inimesi ennast tulevikus antud valdkonnaga siduma ja arendama. Seda on välja pakutud ka teoorias mainitud kutsestandardi loomisega, mis motiveeriks ka olemasoleval tolliametnikul omandama uusi teadmisi.

KOKKUVÕTE

Globaalses mõõtnes on salakaubavedu väga probleemne ja laieneva iseloomuga kuriteoliik, mille hinnanguline kahju Maailma Majandusfoorumi sõnul ulatub 650 miljardi USA dollarini ja on kasvutrendis. Mistõttu Eestis, kui strateegilise tähtsusega piiririigis, on oluline käsitleda antud valdkonda mitmekülgselt.

Antud lõputöö eesmärgiks oli välja selgitada üldisemas plaanis salakaubaveoga seotud tegevustest, tulevikusuundumustest ja põhilistest probleemkohtadest salakaubaveo efektiivsemal tõkestamisel Eestis. Uuritavaks sihtrühmaks oli salakauba tõkestamisega tegelevad spetsialistid, kelle hinnangute põhjal käesoleva lõputöö uuringute osa läbi viidi. Lõputöö eesmärgi täitmiseks püstitati uurimisküsimused, mille lahendamiseks püüti ka vastused leida.

Lõputöö uurimisprobleemiks oli: kuidas salakaubavedu Eestis efektiivsemalt/tulemuslikumalt tõkestada? Uurimisprobleemi lahendamiseks viis autor läbi avatud vastustega küsitluse, mille eesmärk oli välja selgitada MTA uurimisosakonna ametnike isiklikele vaatenurkadele ja seisukohtadele toetuvad hinnangud ja arvamused, mis annaks mitmekülge pildi hetkeolukorrast Eestis. Eesmärgist lähtuvalt sai probleemküsimus vastuse, kuna sooviti just isiklikku arvamustepõhist informatsiooni salakaubaveo efektiivsema tõkestamise kohta Eestis. Vastustest selgus, et probleem Eestis on endiselt suur ja parema ning efektiivsema salakaubaveo vastu võitlemiseks oleks vaja enam suunata ressursse antud sektorisse ja kaasajastada ning kasutusele võtta uuemad tehnoloogiad, kuna salakaubavedajate leidlikud lahendused nõuavad uusi strateegiaid.

Käesoleva lõputöö esimeses uurimisküsimuses anti ülevaade salakaubaliikide levinumatest murekohtadest ja avastamise keerukusest. Vastustest selgus, et endiselt on salakaubaveo põhiartiklite seas just need salakaubaliigid, mis toovad sisse kõige enam kuritegelikku tulu, milleks on salasigaretid, salaalkohol ja narkootikumid. Viimaste puhul on keelatud ainete varieeruvus ajan muutunud ulatuslikumaks (nt. sünteetiline kanep). Avastamise keerukuse osas toodi välja nimetatud liikide kõrval ka salakütust, mis puuduliku seadusandluse tõttu muudab selle tõendamise keeruliseks. Teises uurimisküsimuses otsiti vastuseid salakaubaveo efektiivsema tõkestamise kohta. Vastuseid oli mitmesuguseid, aga enam peeti oluliseks

lisarahastuse küsimust, millega oleks võimalik rohkem kaasajastada ja kasutusele võtta uusi tehnilisi lahendusi ning soetada juurde olemasolevaid, et neid oleks ametnikel võimalik rohkem kasutada (röntgenseadmed, koerad jne). Ka seadusandluses leiti muutusi vajavaid kohti, mis hõlbustaks ametnike tööd ja võimaldaks teha toiminguid, mida nende hinnangul praegu teha pole võimalik (nt varjatud jälgimine). Murekohtadena toodi välja personalipuudust ja palgaküsimust, mis aitaks vähendada olemasolevate ametnike töökoormust ja tooks juurde uusi ametnikke, mis võimaldaks lühema aja jooksul ära teha rohkem tööd ja muuta efektiivsemaks menetlustoiminguid.

Kolmandaks uurimisküsimuse tuumaks oli uute tõkestamisstrateegiate kasutuselevõtu võimalikkus salakabaveo ennetamiseks. Selles osas toodi välja mõningad lahendused, mis puudutasid potentsiaalseid tõkestamisstrateegiaid ja visioone. Loodetakse tulevikus testida ja kasutusele võtta ANTS kaamerad patrullsoidukites, mis oluliselt muudaks kiiremaks ja lihtsamaks ametnike töö. Samuti on loodud e-CMR projekti rakendamine MTA ja PPA töös, mis on kui reaalajas toimiv kooslus maantee kaubaveo ja sellega seotud osapoolte vahel reaalajas andmete jagamise süsteem. Loodav lahendus peaks võimaldama luua e-CMR saatelehti ja kõiki teisi kaubaveos nõutavaid dokumente. Eesmärk on luua veoprotsess efektiivsemaks ja tagada selle läbipaistvus.

Läbiviidud uuringu põhjal saab järeldada, et salakauba efektiivsemaks tõkestamiseks oleks vaja riigil eraldada senisest enam mitmekülgset ressursi MTA struktuuridesse, et seeläbi muuta efektiivsemaks erinevaid tööprotsesse ja laiemalt võtta kasutusele selliseid vahendeid, millest enim puudust tuntakse. Salakaubavedu on väga mitmekülgne ja sügavale juurdunud tegevus, mille puhul uute lahenduste otsimine ja uuringute tegemine on hädavajalik.

Lõputöö uuringu piirava tegurina võiks välja tuua, et uuring viidi läbi vaid MTA uurimisosakonna ametnikega. Seetõttu ei ole võimalik uuringus hinnata suuremaid ja üldisemaid järeldusi ametkonna terviklikust seisukohast. Sarnaseid uuringuid oleks võimalik läbi viia ka spetsiifikast lähtudes teiste kitsamate gruppidega või kogu ametkonnaga täpsema tervikpildi saamiseks. Veel annaks antud valdkonda uurida koguni juriidilisest vaatenurgast, mis käsitleks teemat seadusandlikust vaatenurgast ja nende mõju tõkestamise efektiivsusele nii väärtelo kui ka kriminaalmenetluse raames.

SUMMARY

The aim of the thesis is to find out the current situation, future trends and untapped opportunities related to the prevention of smuggling in Estonia. To achieve the goal of the research, three research tasks were set. The first task of the research was to analyze, on the basis of scientific literature, the causes, types, nature and peculiarities of smuggling. The second task of the research was to analyze, on the basis of expert opinions, the possibilities of preventing smuggling and their effectiveness. The third task of the research was to synthesize the theory and the results of the study and draw conclusions about which options would be most effective in preventing smuggling.

The research problem of the thesis was the question: how to prevent smuggling in Estonia effectively? To solve the research problem, the author conducted a survey with open answers, the purpose of which was to find out the assessments and opinions based on the personal perspectives and views of the officials of the Research Department of the MTA, which would give a comprehensive picture of the current situation in Estonia. Studies found that the most common types of smuggling are those that generate the most criminal benefits: smuggled cigarettes, smuggled alcohol, and drugs. The issue of additional funding was considered important, with the help of which it would be possible to modernize more and introduce new technical solutions and to acquire additional existing ones so that they could be used more by officials (x-ray equipment, dogs, etc). Some new thoughts and ideas regarding potential containment strategies and visions were also proposed.

Based on the conducted research, it can be concluded that in order to prevent contraband more efficiently, it would be necessary to find and allocate more versatile resources to the structures of the Estonian Tax and Customs Board, thereby making various work processes more efficient and, more broadly, using such tools, which are most needed.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Anagnostou, M., 2021. Synthesizing knowledge on crime convergence and the illegal wildlife trade. *Environmental Challenges*, Volume 5. Pp. 1-8.

Babirad-Lazunin, V., 2013. Information support of statistical evaluation of smuggling and customs violations in the context of the Ukrainian economic security. *Studia Securitatis*, 7 (3), pp. 82-86.

Beverelli, C., Ticku, R., 2022. Reducing tariff evasion: The role of trade facilitation. *Journal of Comparative Economics*, pp. 534-554.

Blecher, E., 2010. Eliminating the global illicit cigarette trade- what do we really know? *Addiction*, 105 (9), pp 1650-1651. 2p.

Buehn, A., Farzanegan, MohammadReza., 2012. Smuggling around the world: evidence from a structural equation model. *Applied Economics*, 44 (23), pp 3047-3064. 18p. 2

Burcu, B., Keskin, E.C., Griffin, J., O. Prell, J., Bistra, D., Ferber, A., MacDonald, J., Hilend, R., Griffs, S., L. Gore, M., 2022. Quantitativ Investigation of Wildlife Trafficking Supply Chains, *Omega*, 115, pp. 1-18.

Ditrich, H., 2020. Illegal Trading in Endangered Animal and Plant Species – an Austrian perspective. *European law Enforcement Research Bulletin*. 19, pp 71-93. 23p.

Gallien, M., Weigand, F., 2021. Channeling Contraband: How States Shape International Smuggling Routes. *Security Studies*, 30 (1), pp. 79-106.

Goel, R.K., Saunoris, J.W., 2019. Cigarette smuggling: using the shadow economy or creating its own? *Journal of Economics & Finance*, 43, (3), pp. 582-593. 12p.

Gras, B. & Norman, S., 1918. A Documentary Study of the Institutional and Economic History of the Customs from the. *The Early English Customs System*. 1. trükk. Massachusetts: Harvard University Press.

- Güldenkoh, M., Saar, I., Koitla H, & Kaselo, M., 2020. Development of Competences of Customs officers: Preliminary Insights. *Discussions on Estonian Economic Policy*, 28 (1), pp. 66-167. 25p.
- Hajdari, A., Anera Alishani, C., 2020. Collected papers of the Faculty of Law in Split. *Smuggling of Goods*. 57 (4), pp 1159-1172. 14p.
- Hayes, J.E., McGreevy, P.D., Forbes, S.L., Laing, G., Stuetz, R.M., 2018. Critical review of dog detection and the influences of physiology, training, and analytical methodologies. *Talanta*, 185, pp. 499-512.
- Hennink, M., Kaiser, B., 2022. Sample size for saturation in qualitative research: Asystematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine*. 292, pp 1-10.
- Islam, T., Pitafi, A., Akhtar, N., Xiaobei, L., 2021. Determinants of purchase luxury counterfeit products in social commerce: The mediating role of compulsive internet use. *Journal of Retailing and Consumer Service*, pp. 1-14.
- Jeongeun, P., Jinmo, G., Ha Young, K., 2022. Do not deceive me anymore! Interpretation through model design and visualization for instagram counterfeit seller account detection. *Computer in Human Behavior*, pp. 1-26.
- Juruss, M., Smite-Roke, B., Gasune, L., 2018. Excise Duty Gap on Cigarettes. *Engineering Economics*, 29 (4), pp. 419-423.
- Karistusseedustik* (2002) RT I, 29.12.2011,190
- Kayalvizhi, R., Kumar, A., Malarvizhi, S., Topkar, A., Vijayakumar, P., 2021. Raw data processing techniques for material classification of objects in dual energy X-ray baggage inspection systems. *Radiation Physics and Chemistry*, pp. 1-7.
- Kramer, M., Porfido, C., Mitroff, S., 2019. Evaluation of strategies to train visual search performance in professional populations. *ScienceDirect*, pp. 113-118.
- Levenko, N., Staehr, K., 2022. Self-reported tax compliance in post-transition Estonia. *Economic System*, pp. 1-18.

- Linno.V., 2013. *Eesti välispiiri tollikontroll ja selle efektiivsus sisejulgeoleku tagamisel. Magistritöö.* Tallinn: Sisekaitseakadeemia
- Liu, Y., Sowerby, B.D., Tickner, J.R., 2008. Comparison of neutron and high-energy X-ray dual-beam radiography for air cargo inspection. *Applied Radiation and Isotopes*, pp. 463-473.
- MahdiehMirzaei, S., Mohammad, J., Mirzapour, A., MohsenAkbarpour, S., 2021. A maximum- flow network interdiction problem in an uncertain environment under information asymmetry condition: Application to smuggling goods. *Computers & industrial Engineering*, pp. 1-19.
- Maksu- ja Tolliamet, 2022a. Ametnikud ja töötajad. [Võrgumaterjal] Leitav: [Ametnikud ja töötajad | Maksu- ja Tolliamet \(emta.ee\)](#) [Kasutatud 05.05.2023]
- Maksu- ja Tolliamet, 2022b. Maksu- ja Tolliameti arengukava 2022. [Võrgumaterjal] Leitav: [maksu- ja tolliameti arengukava 2022 - Google otsing](#) [Kasutatud 21.11.2022]
- Melnyk, T., Vyshynska, T., 2014. Foreign trade of Goods Illegalization in Ukraine. *Economic Annals-XXI*, 7/8, pp 44-47. 4.
- Mocănașu, D., 2020. Determining the Sample size in Qualitative Research. *MCDSARE: 2020 International Multidisciplinary & Arts, Religion & Eduvation*. 4, pp 181-187.
- Morrow, P., Smart, M., Swistak, A., 2022. VAT compliance, trade, and institutions. *Journal of Public Economics*, 208, pp. 1-16.
- Nordlund, S., Österberg E., 2000. Unrecorded alcohol consumption: its economics and effects on alcohol control in the Nordic countries. *Addiction Supplement*, 95 (4), pp. 551-564. 14p.
- Park, J., Park, M., 2016. Qualitative versus Quantitative Research Methods: Discovery or Justification? *Jpurnal of Marketing Thought*, 3 (1), pp. 1-7. 7p.
- Pellegrini, B., Fry, T., Aitken, C., 2011. Understanding the motivations of contraband tobacco smokers. *Drugs: Education, Prevention & Policy*, 18 (5), pp. 387-392. 6p.

Peterson, M., Ketners, K., 2013. Institutional Division of Customs Administrations. *Economic Science for Rural Development Conference Proceedings*, 30, pp. 207-213.

Petkova, Z., 2014. The Joint operation of institutions-Factors for Increasing revenue collectibility. *Economic Archive/Narodnostopanski*, 67 (1), pp 57-70. 14p.

Poufinas, T., Galanos, G., 2021. The Impact of Competitiveness on the Shadow Economy. *International Advances in Economic Research*, pp. 29-46.

Pullat, R., Pullat, R., 2012. The Vodka Sea: Comparative of History of Spirits Smuggling in the Baltic Sea. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology & Crime Prevention Date*, pp. 64-65.

Rahandusministeerium, 2020. Riigi Rahanduse Programm. [Võrgumaterjal] Leitav: <https://www.fin.ee/media/2659/download> [Kasutatud 21.10.2022]

.Remeikiene, R., Gaspareniene, L., Yorulmaz, Ö., Gagyte, G., Menet, G., 2022. Is money laundering the main funding source for cigarette smuggling in (non) European countries? *Business: Theory & Practice*, 23 (1), pp. 98-207.

Ross, H., Husain, MJ., Kostova, D., Xu, X., Edwards, SM., Chaloupka, FJ., Ahluwalia, IB., 2015. Approaches for controlling illicit tobacco trade-nine countries and the European Union. *MMWR. Morbidity and mortality weekly report*, 64 (20), pp. 547-550.

Sarvananthan, M., 2001. Contraband Trade Between India and Sri Lanka. *Journal of Contemporary Asia*, 31 (1), p. 31. 26p. 6 Chart.

Schneider, S., 2000. Organized contraband smuggling and its enforcement in Canada: an assessment of the anti- smuggling initiative. *Trends in Organized Crime*. 6 (2), p3. 29p.

Shih-Hsien, C., Chunwei, L., Tzu-Jung, W., 2020. Commodity anti- Counterfeiting decisions in e-commerce trade based on machine learning and Internet of Things. *Computer Standards & Interfaces*, pp. 1-7.

Siseministeerium, 2021. Siseturvalisuse arengukava 2020-2030. . [Võrgumaterjal] Leitav: https://siseturvalisuse_arengukava_2020_2030_03.06.2021.pdf [Kasutatud 1.11.2022]

Socoliuc, O.R., Clipa, R.I., Ifrim, M., Iacobuta-Mihaita, A., 2021. Can Cultural Dimensions Explain the Level of Shadow Economy in EU? *Journal of Public Administration, Finance & Law*, 21(14), pp. 75-88.

Steegmuller, J., Steegmuller, B., 2013. Transnational Terrorism: Globalization, Voluntary Compliance, and U.S. Port Security. *Global Studies Journal*, 5 (4), pp. 65-76.

Thursby, J., Jerry G., Marie C., 2000. Interstate Cigarette Bootlegging: Extent, Revenue Losses, and Effects of Federal Intervention. *National Tax Journal*, 53 (1), pp. 59-77. 19p.

Tituško.S., 2019. *Salakauba vähendamise tollitehnika abil. Lõputöö*. Tallinn: Sisekaitseakadeemia

Tätter.A., 2020. *Illekaalsete tubakatoodete käitlemise tõkestamise tõhusus. Magistritöö*.

Tallinn: Sisekaitseakadeemia

Utpal, S., Churchill-Cihar, J., Budowle, B., 2021. International Wildlife Trafficking: A perspective on the challenges and potential forensic genetics solutions. *Forensic Science International: Genetics*, volume 54, pp. 1-12.

Õunapuu, L., 2014. *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Waggoner, P., Lazarowski, L., Hutchings, B., Angel, C., Porritt, F., 2022. Effects of learning an increasing number of odors on olfactory learning, memory and generalization in detection dogs. *Applied Animal Behaviour Science*, 247, pp 1-8.

Williams, N., 1959. *Contraband cargoes. Seven centuries of smuggling*. 1. trükk. London: Longmans, Green.

Zaharia Rodica, M., Grundey, D., Stancu, A., 2008. Qualitative Research Methods: A Comparison Between Focus-Group and In-Depth Interview. *Annals of the University of Oradea, Economics Science Series*, 17, (4), pp. 1279-1283. 5p

Lisa 1. Avatud vastustega küsitluse kava

1. Mis on teie ametinimetus organisatsioonis?
2. Millised on teile teadaolevalt kõige probleemsemad või sageli esinevad salakaubaliigid, mida avastatakse? **Nimetage vähemalt 3 koos põhjendustega.**
3. Milliseid salakaubaliike on kõige keerulisem avastada ja miks? **Nimetage võimalusel vähemalt 3 koos põhjendusega.**
4. Mida teie enda, ametikohast lähtuvalt muudaksite või teeksite teistmoodi töö efektiivsemaks muutmiseks? (töökorraldustes organisatsioonis, tegevustes, koostöös jne.) **Kõik see, mis muudaks teie, kui ametniku töö lihtsamaks ja paremaks.**
5. Millised on põhilised probleemkohad salakaubaveo tõkestamisel? (avastamise keerukus, mis iganes probleemkohtasid teie näete oma töös jne). **Tooge võimalusel välja vähemalt 3 probleemkohta koos põhjendusega.**
6. Millised on teile teadaolevalt kõige paremad salakaubaveo tõkestamisel kasutatavad meetodid? (tegevused, võtted, jne) **Tooge välja võimalusel vähemalt 3 meetodit koos põhjendustega.**
7. Millised on teile teadaolevalt kõige efektiivsemad salakaubaveo tõkestamisel kasutatavad vahendid? (teadaolevad vahendid, mis teevad töö lihtsamaks ja efektiivsemaks) **Tooge välja võimalusel vähemalt 3 peamist vahendit.**
8. Kas ja millistest põhilistest ressurssidest tunnete te puudust oma töös? **Võib tuua välja erinevad nimetused ja lühipõhjendused.**
9. Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuunad ja võimalused Eestis? (tulevikuplaanid, uued strateegiad, uued tegevussuunad ja nende võimalused) **Sellele küsimusele saavad vastata inimesed, kes oskavad ja/või on asjaga kursis. Võib pikemalt vastata, kui on soovi.**
10. Kas ja milliseid kaasaegseid ennetustegevusi te oma töös kasutate? (salakaubanduse vähendamiseks ja tõrjumiseks tehtavad ennetustegevused, teavitused, kampanjad jne.) **Ennetustegevuse korral võib välja tuua 3 tegevust koos lühipõhjendusega.**

Lisa 2. Uurimisküsimuste seos küsitluse kavaga

Järgnevas tabelis on välja toodud avatud vastustega küsitluse seos uurimisküsimustega.

Tabel 5. Uurimisküsimuste seos koostatud küsimustega (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Avatud vastustega küsitluse küsimustik
Missugused salakaubaliigid on kõige levinumad murekohad?	1. Millised on teile teadaolevalt kõige probleemsemad või sageli esinevad salakaubaliigid, mida avastatakse? Nimetage vähemalt 3 koos põhjendustega. 2. Milliseid salakaubaliike on kõige keerulisem avastada ja miks? Nimetage võimalusel vähemalt 3 koos põhjendusega.
Millised on põhiseisukohad salakauba efektiivsemal tõkestamisel?	1. Mida teie enda, ametikohast lähtuvalt muudaksite või teeksite teistmoodi töö efektiivsemaks muutmiseks? (töökorraldustes organisatsioonis, tegevustes, koostöös jne.) Kõik see, mis muudaks teie, kui ametniku töö lihtsamaks ja paremaks. 2. Millised on põhilised probleemkohad salakaubaveo tõkestamisel? (avastamise keerukus, mis iganes probleemekohtasid teie näete oma töös jne). Tooge võimalusel välja vähemalt 3 probleemkohta koos põhjendusega. 3. Millised on teile teadaolevalt kõige paremad salakaubaveo tõkestamisel kasutatavad meetodid? (tegevused, võtted, jne) Tooge välja võimalusel vähemalt 3 meetodit koos põhjendustega. 4. Millised on teile teadaolevalt kõige efektiivsemad salakaubaveo tõkestamisel kasutatavad vahendid? (teadaolevad vahendid, mis teevad töö lihtsamaks ja efektiivsemaks.) Tooge välja võimalusel vähemalt

	3 peamist vahendit. 5. Kas ja millistest põhilistest ressurssidest tunnete te puudust oma töös? Võib tuua välja erinevad nimetused ja lühipõhjendused.
Milliseid uusi tõkestamisstrateegiaid on võimalik kasutada salakaubeveo ennetamiseks?	1. Salakaubeveo tõkestamisega seotud tulevikusuunad ja võimalused Eestis? (tulevikuplaanid, uued strateegiad, uued tegevussuunad ja nende võimalused.) Sellele küsimusele saavad vastata inimesed, kes oskavad ja/või on asjaga kursis. Võib pikemalt vastata kui on soovi. 2. Kas ja milliseid kaasaegseid ennetustegevusi te oma töös kasutate? (salakaubanduse vähendamiseks ja tõrjumiseks tehtavad ennetustegevused, teavitused, kampaanjad jne.) Ennetustegevuse korral võib välja tuua 3 tegevust koos lühipõhjendusega.

Lisa 3. Koodipuu

Järgnevas tabelis on välja toodud avatud vastustega küsitlusest moodustatud kategooriad ja koodid.

Tabel 6. Kategooriad ja koodid (autori koostatud)

Uurimisküsimus	Kategooria	Koodid
1. Missugused salakaubaliigid on kõige levinumad murekohad?	1. Kõige probleemsemad ja levinumad salakaubaliigid	Kood 1. Sigaretid/ e sigaretid Kood 2. Narkootikumid/HHC kanep Kood 3. Ravimid Kood 4. Alkohol Kood 5. Illegaalne kütus Kood 6. Embargo temaatilised avastused
2. Millised on põhiseisukohad salakauba efektiivsemal tõkestamisel?	2. Salakaubaveo efektiivne tõkestamine	Kood 1. Töö efektiivsus Alakood 1.1 Tehniline võimekus Alakood 1.2 Seadusandlus Alakood 1.3 Suurem vahendite kasutamise võimalus Alakood 1.4 Koostöö Alakood 1.5 Kaasaegne tehnika Alakood 1.6 Lisarahastus Alakood 1.7 Efektiivne menetlus Kood 2 Vahendid Alakood 2.1 Röntgen Alakood 2.2 Koerad Alakood 2.3 Narkotestid Alakood 2.4 ANTS kaamerad Alakood 2.5 Koolitatud ametnikud

		Kood 3 Meetodid Alakood 3.1 Füüsiline kontroll Alakood 3.2 Vihjed Alakood 3.3 Kontroll piiridel Alakood 3.4 Rahvusvaheline koostöö Alakood 3.5 Jälitusmenetlus Alakood 3.6 Koolitatud ametnikud Alakood 3.7 Kvaliteetne riskianalüüs Alakood 3.8 Kaasaegne tehnika Alakood 3.9 Esindaja küsitlus Alakood 3.10 ANTS analüüs ja teavitus Kood 4 Probleemkohad Alakood 4.1 Jälgimisprotseduurid Alakood 4.2 Ressursipuudus Alakood 4.3 Sotsiaalmeedia/suhtlusäpid Alakood 4.4 Personal Alakood 4.5 Tehnilised lahendused Kood 5 Ressursid Alakood 5.1 Vahendite kättesaadavus Alakood 5.2 Personal Alakood 5.3 Palk
3. Milliseid uusi tõkestamisstrateegiaid on võimalik kasutada salakaubeveo ennetamiseks?	3. Salakaubaveo tõkestamisega seotud tulevikusuundumused ja võimalused Eestis ning ennetustegevused	Kood 1. ANTS testimine ja kasutuselevõtt Kood 2. Personaliinvesteeringud Kood 3. e-CMR Kood 4. Meediakampaniad